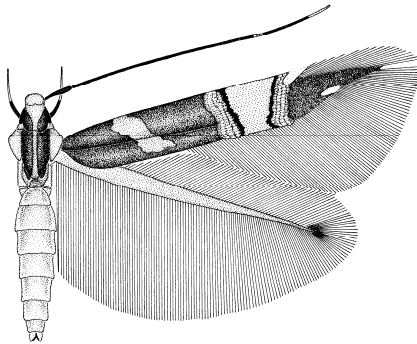

FRANJE

Jaargang 18 (35)

februari 2015

ISSN: 1388-4409

Mededelingen uit de Secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse
Entomologische Vereniging

Colofon

Franje is het gezamenlijke contactorgaan van de secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse Entomologische Vereniging en verschijnt twee maal per jaar.

Logo: *Cosmopterix zieglerella* door Sjaak Koster

Redactie: Maurice Jansen.

Redactieadres: Maurice Jansen, Appelgaard 9, 4033 JA Lienden. Tel: 0344-603758 (privé), 0317-496821 (werk); e-mail: m.g.m.jansen@minlnv.nl (werk); mgmjansen@gmail.com (privé)

Bestuur sectie Snellen:

E-mail: snellen@nev.nl

voorzitter: Tymo Muus, Hogewal 137, 8331 WP Steenwijk 06-20358505.

secretaris: Camiel Doorenweerd, Voorschoterweg 27, 2235 TR Valkenburg (Zuid-Holland).

penningmeester: Remco Vos, Minstreelpad 79, 3766 BS Soest

lid: Violet Middelman Minstreelpad 79, 3766 BS Soest. Tel: 06-11268833

Bestuur sectie Ter Haar:

voorzitter: Siep Sinnema, Sparjeburd 29, 8409 CK Hemrik, tel: 0516-471222; e-mail: s.g.sinnema@online.nl

secretaris: Hans Groenewoud, Hatertseweg 620, 6535 ZZ Nijmegen, tel: 024-3541725; e-mail: groenewoud.en.devisser@gmail.com

penningmeester: Penningmeester: Mathilde Groenendijk, Doorneberglaan 287, 1974 NK IJmuiden, e-mail: mathilde.groenendijk@filtnet.nl.

lid: Sandra Lamberts, Bergstraat 5, 6287 AK Eys; tel: 06-57104851; e-mail: sl.lavendel@gmail.com

lid: Gerrit Tuinstra, De Twee Gebroeders 214, 9207 CB Drachten. Tel. 0512-518246; e-mail: g.tuinstra14@gmail.com

Lidmaatschap voor leden van Snellen: € 9,- per jaar, bij voorkeur te voldoen op banknummer (IBAN) NL85 INGB 0006 6797 53 t.n.v. Sectie Snellen in Soest. Dit onder vermelding van ‘Contributie Snellen’ en het jaartal.

Foreign members can pay their yearly subscription of € 9,00 at the international banking account number (IBAN) NL85 INGB 0006 6797 53 t.n.v. Sectie Snellen in Soest (BIC code INGBNL2A).

Lidmaatschap voor leden van Ter Haar: € 12,- per jaar,

IBAN-nummer: NL 36 INGB 0004 3165 51.t.n.v. sectie Ter Haar, IJmuiden.

Website NEV: www.nev.nl.

website Ter Haar: www.sectieterhaar.com

INHOUD

Camiel Doorenweerd

Verslag bijeenkomst Sectie Snellen op 1 november 2014 te Schoonrewoerd.	4
Gerrit Tuinstra: Vangsten interessante micros's 2014.....	6
John van Roosmalen: Vondsten in het Noordhollands Duinreservaat en omgeving	11
Cees Gielis: Vondsten van vlinders in nestkasten en tonderzwammen	16
Camiel Doorenweerd: Een interactieve sleutel voor de Lithocolletinae	16
Jan Scheffers: voortplanting <i>Tuta absoluta</i> (Meyrick) in de buitenlucht.....	17
Tymo Muus: Samenvatting weekendexcursie 2014.....	17
Tymo Muus: Nieuwe en interessante Tineidae in Nederland en België.....	21
Klaas Kaag: Over kleine parelmoetjes rond Den Helder.....	29
Maarten Eysker: Microlepidoptera rond mijn huis in Oegstgeest.....	29
Hans Huisman: Vangsten van het afgelopen jaar	30

Hans Groenewoud

Verslag bijeenkomst sectie Ter Haar 11 oktober 2014 te Schoonrewoerd	34
Gerrit Tuinstra: Een aantal vangsten van macrolepidoptera in 2014	36
Ruud Vis: Het verloop van <i>carbonaria</i> naar nominaatvorm	38
Siep Sinnema: Een paar bijzondere vangsten uit Friesland.....	41
Klaas Kaag: Bijzondere vondsten in en rond Den Helder.....	41
Jeroen Voogd: Beren op de Veluwe	45
Joke Stuurman: Bijzondere waarnemingen in 2014.....	50
Maarten Eysker: Macrolepidoptera rond mijn huis in Oegstgeest	51
Maurice Franssen: “Nachtvlinders belicht” digitaal beschikbaar	51
Het financieel overzicht 2014 en begroting 2015 sectie Ter Haar.....	51
Programma volgende bijeenkomst sectie Snellen	53
Programma volgende bijeenkomst sectie Ter Haar	54

Verslag bijeenkomst Sectie Snellen op 1 november 2014 te Schoonrewoerd.

Camiel Doorenweerd

Aanwezig: Jan Asselbergs, Camiel Doorenweerd, Sebastiaan van Doorn, Maarten Eysker, Carel ten Ham, Dirk de Haan, Theo Garrevoet, Cees Gielis, Ab Goutbeek, Bert Groothedde, Hans Huisman, Klaas Kaag, Maja de Keijzer, Violet Middelman, Tymo Muus, Grace Nijland, Leo Poot, John van Roosmalen, Jan Scheffers, Gerrit Tuinstra, Zoë Vanstraelen, André Verboven, Remco Vos, Wolfgang Wittland, Hugo van der Wolf, Paul van Wonderen, Steve Wullaert, Kees Zwakhals, Jaap Zwier, Trees Kaizer (gast).
Afmeldingen: Ben van As, Anton Cox, Willem Ellis, Alrik Hoven, Joop Kuchlein, Charles Naves, Erik van Nieukerken, Willem Oosterhof, Peter Rooij, Chris Snyers.

Huishoudelijk gedeelte

Opening

Welkom bij deze eerste bijeenkomst met een volledig nieuw bestuur en een bijzonder welkom voor de nieuwe leden: Paul van Wonderen (Hilversum) en Leon Olsthoorn (Leiden). De sectie heeft nu 81 leden. Steve Wullaert meldt dat er ook twee nieuwe leden uit België zijn, hun gegevens worden nog doorgegeven. De voorzitter merkt op dat de sectie steeds vaker jonge en nieuwe leden weet te bereiken en dat dit een prachtige winst is voor de sectie, hobby en wetenschap. Dit raakt aan de essentie van Snellen en de huidige positie in microvlinderland. Afgelopen jaren is er een grote internetgemeenschap ontstaan die zich met microvlinders bezig houdt. Voor een belangrijk deel is deze groep op de website www.waarneming.nl te vinden, maar ook bijvoorbeeld op Facebook zijn er 302 leden van de microlepidoptera groep en daarvan zijn er slechts 18 lid van Snellen. Van het bestuur mag er meer overlap ontstaan tussen beide groepen. Waar er overlap is, ontstaat er al snel kruisbestuiving tussen de verschillende interesses en methoden dus het lijkt haalbaar. De voornaamste drempels lijken de beperkte zichtbaarheid van de sectie te zijn, en onduidelijkheid over de doelgroep. De leden wordt verzocht hier over na te denken en het zal een speerpunt zijn van het huidige bestuur om hier aan te werken.

Bespreking verslag voorjaar 2014

Voor het eerst volgt de secretaris de behandeling van het afgelopen verslag op het scherm. Er was al eerder opgemerkt dat de datum voor de bijeenkomst verkeerd vermeld stond in de agenda, dit was via een e-mail gerectificeerd. Jaap Zwier herhaalt de vraag of het bestuur doelen heeft gesteld voor de ambtstermijn; het bestuur komt hier tijdens de ochtend concreet op terug bij de verschillende mededelingen. Verder zijn er geen opmerkingen en is het verslag vastgesteld.

Korte interne mededelingen

- De bijeenkomstdata voor 2015 zijn vastgelegd: zaterdag **28 februari** 2015 en zaterdag **10 oktober** 2015, beide in de Schaapskooi te Schoonrewoerd.
- Jaap Zwier heeft het bestuur verzocht om na te denken over een oplossing aangaande de “verstaanbaarheid”. Het bestuur is veelal verstaanbaar maar bijdragen van leden afkomstig achter uit de zaal zijn niet hoorbaar. Om dit op te lossen zullen korte opmerkingen herhaald worden, en anders zal er een microfoon de zaal in gebracht worden.
- De organisatoren van de gecombineerde excursie in de Lage Vuursche, Remco en Violet, kijken terug op een geslaagde excursie. Remco en Violet hebben een presentatie over de excursie, waar we later in de bijeenkomst naar gaan kijken. Frans Post zal mogelijk de excursie voor 2015 verzorgen: nadere informatie volgt.
- Het was misschien al opgemerkt, er is een e-mailadres snellen@nev.nl aangemaakt door Ed Colijn, webmaster van nev.nl. Wanneer naar dit adres wordt gemaïld komt het terecht bij het hele bestuur. De nieuwe informatie wordt opgenomen in de colofon van Franje.
- Het nieuwe bestuur heeft een bankrekening geopend op naam van de Sectie, welke makkelijk overgedragen kan worden wanneer een nieuwe penningmeester aantreedt. Voorheen stond de rekening op naam van de penningmeester, maar dit kan problemen opleveren bij de belastingdienst en in geval van overlijden wordt het geld opgenomen in een erfenis. De optie van een gedeelde rekening met de NEV is bekeken, maar bleek niet haalbaar. Het nieuwe rekeningnummer is: NL85INGB0006679753 t.n.v. Sectie Snellen. De informatie wordt opgenomen in de colofon van Franje.

4. Website

Tijdens bijeenkomsten in het verleden is meerdere malen naar voren gekomen dat er behoefte is aan een website voor de sectie. In navolging van de sectie Ter Haar (www.sectieterhaar.com) kan het bestuur nu heugelijk mededelen dat ook Snellen een website heeft: www.sectiesnellen.nl. Het ontwerp wordt voorgelegd aan de leden. De kosten bedragen 17 euro per jaar. Op deze wijze is men niet meer afhankelijk van de NEV website omdat het bestuur deze website eenvoudig actueel kan houden. De bedoeling is dat vergaderdata, nieuws, Franje en andere nuttige informatie snel op te roepen is voor de leden, daarnaast hoopt het bestuur zo vaker nieuw publiek aan te spreken. Maja de Keijzer en Joke Stuurman hebben foto's aangeleverd. Het bestuur zou graag beeldmateriaal van de sectie ontvangen uit de jaren 90. Een aantal menu's en opties van de website worden puntsgewijs langsgelopen:

- *Keuzemenu: Lidmaatschap*
Via het Keuzemenu: Lidmaatschap, is er een digitaal aanmeldformulier te vinden. Deze manier van aanmelden heeft voor de secretaris de voorkeur, omdat hij dan niks hoeft over te typen, met kans op typefouten. Voor nieuwe leden die liever met pen en papier lid worden, kan dat natuurlijk ook gewoon.
- *Keuzemenu: De Sectie Snellen*

Hier is een kaartje te zien met stippen waar onze leden wonen. Dit kaartje is met name bedoeld om aan bestaande leden te laten zien of er andere leden in de buurt wonen, en voor potentiële leden dat onze leden verspreid zijn. De punten zijn bepaald op basis van postcode, zonder huisnummer - de privacy is op deze manier niet in het geding. Ook de groepsfoto van de afgelopen bijeenkomst is hier te zien.

- *Keuzemenu: De Sectie Snellen: expertise in de sectie (in de kolom rechts)*
De lijst met specialisaties die het vorige bestuur heeft samengesteld is nu op de website te raadplegen. Uiteraard zonder adressen, in verband met de privacy.
- *Hoofdpagina: lezing aanmelden*
Verder is nieuw: een formulier op de website voor het aanmelden van praatjes. Het aanmelden kan ook nog op de bijeenkomstdag zelf, maar als een praatje van tevoren wordt aangemeld wordt deze ook van tevoren aangekondigd. We hopen dat dit de kwaliteit van de bijeenkomsten verder zal verhogen.

Wanneer er gevraagd wordt om reacties uit de zaal wordt er gereageerd met een applaus. Men vindt de website er in ieder geval aantrekkelijk uit zien en zal er thuis nog eens goed naar kijken. Het bestuur stelt alle reacties, ook kritische, op prijs.

5. Nederlandse namen

Er is gekeken naar mogelijkheden om de toegankelijkheid van de sectie te verbeteren. Hiervoor is geluisterd naar reacties van nieuwe leden en leden van Ter Haar. In het eerste geval blijkt dat nieuwe leden snel afhaken door het gebruik van uitsluitend wetenschappelijke namen. De Nederlandse namen die in 2009 zijn geïntroduceerd hebben geleid tot een groeiende populariteit onder de bevolking. Het noemen of projecteren van deze namen tijdens de bijeenkomsten en in Franje kan de “verstaanbaarheid” ten goede komen. De voorzitter verwijst naar het nieuwe “lezingaanmeldingsformulier”, waarbij ook soortnamen worden opgegeven die nu in een index op de tafels liggen. De zaal geeft aan dat het onhandig is dat de lijst van Nederlandse namen niet op papier gepubliceerd is. Men zou een voorbeeld kunnen nemen aan het namenboekje van de mycologische vereniging:

(euro 7,50, zie http://www.mycologen.nl/NMV_publicaties.html). Een dergelijk boekje zou op bijeenkomsten en in het veld praktisch zijn. Er wordt wel gewezen op het feit dat Nederlandse namen nooit de latijnse namen kunnen vervangen. Als men meer over een dier te weten wil komen, kan dit alleen via de latijnse naam opgezocht worden. Wetenschappelijke namen zullen daarom altijd leidend blijven, maar het lijkt de zaal een goed idee om Nederlandse namen zo veel mogelijk te noemen en in presentaties en verslagen te verwerken.

6. Thema's bijeenkomsten

Het bestuur wil de bijeenkomsten graag zo veel mogelijk op de inhoud richten, en het huishoudelijk deel zo beknopt mogelijk houden. Er zullen regelmatig (thematische) sprekers uitgenodigd worden, die dan vooraf aangekondigd zullen worden. Wanneer gevraagd wordt om behoeften voor bepaalde thema's komt er een reeks onderwerpen naar voren:

- Hoe oud zijn vlinders? Dit kan vanuit een fossielen oogpunt besproken worden, Rienk de Jong heeft veel kennis over Jura fossielen, en eventueel kan dit onderwerp ook vanuit een DNA oogpunt, waarbij ook gebruik wordt gemaakt van fossielen, worden besproken.
- Een vast item met een overzicht van ontwikkelingen op fylogenetisch gebied aan de hand van DNA onderzoek. Hierover komen veel publicaties uit en dit is niet voor iedereen bij te houden.
- Meer informatie voor de leden over het gebruik van DNA methoden, wat is haalbaar en wat is betaalbaar?
- Behalve externe sprekers is er blijvende behoefte aan leden die een praatje geven, en vooral ook vlinders fysiek meenemen om te laten zien. Het zijn nu vaak dezelfde sprekers die aan het woord zijn, dat mag best wat heterogener.

Naast thematische praatjes zou men ook kunnen denken aan studiedagen buiten de bijeenkomsten. Bijvoorbeeld over de herkenning en determinatie van een bepaald geslacht of bepaalde familie, waarbij iedereen zelf gaat determineren. Ook hiervoor komen ideeën naar voren:

- Er blijkt vooral behoefte te zijn aan meer informatie over het herkennen van verschillende families
- Detailbesprekingen van kenmerken van een lastige groep, zoals Tymo Muus wel vaker doet, zijn bij de bijeenkomsten erg welkom.
- Een workshop bladmineerders of rupsen zoeken;
- Herhaling van de prepareercursus, zowel voor vlinders als voor genitalen.

Het bestuur is blij met alle ideeën en gaat kijken wat mogelijk is, er wordt nadrukkelijk gezocht naar leden die aan bovengenoemde onderwerpen kunnen bijdragen!

6. Korte externe mededelingen:

- De vlindercollectie van Naturalis (inclusief de ZMA collectie) is tot maart 2015 gesloten wegens de verhuizing van laden met de klassieke houten kasten naar een nieuw systeem met metalen kasten.
- De NEV bibliotheek staat inmiddels in Naturalis, op de derde verdieping. Er is een feestelijke opening op 8 november 2014 waarvoor alle NEV leden uitgenodigd zijn, hierna zal lenen ook weer mogelijk zijn.
- De voorzitter, die actief is in het onderwijs, heeft opgemerkt dat Rob de Vos collectiemateriaal bezit voor educatieve doeleinden. De overheid verzoekt leraren anno 2014 om didactisch (o.a. “tastbaar”) materiaal in lessen te gebruiken maar dit materiaal is vaak sterk verouderd of afwezig. Daarom de oproep om dit materiaal op te halen en te verspreiden onder scholen, eventueel vergezeld met bijschriften door de leden. Bij Ter Haar heeft Rob hier een presentatie over verzorgd.
- Henk Hunneman (secretaris NEV) heeft beide vlindersectie besturen benaderd voor toestemming om Franje op te laten nemen in gedigitaliseerde tijdschriftendatabank www.natuurtijdschriften.nl. In het vorige verslag werd hierover geschreven en de leden reageerden positief. Beide besturen hebben toegezegd mee te willen werken aan dit initiatief.

- Nota Lepidopterologica wordt nu uitgegeven door Pensoft Publishers (zie <http://www.pensoft.net/journals/nl/>) en sinds juni zijn de artikelen daar online op te vragen. Oudere edities zijn te vinden op <http://www.socourlep.eu/index.php?id=29>.
- Er zijn de afgelopen tijd veel mooie boeken over micro's uitgekomen. De serie Moths of Europe met als schrijver Patrice Leraut gaat hard. In mei 2012 kwam deel 3 uit met Pyralidae (lichtmotten). Deze zomer verscheen deel 4 met een mooi vervolg over Pyralidae: 69 kleurplaten, 650 soorten, 1320 foto's, incl. genitaliën. Jan Asselbergs meldt dat een vergelijkbaar werk van Slamka meer gebieden beslaat en meer genitalen afbeeldt, voor een betere prijs. Verder is er een publicatie van Jacques Nel over de Gracillariidae van Frankrijk, met enkele genitalen afgebeeld van soorten waarvoor dat niet eerder gedaan is. Er volgen binnenkort meer boeken: twee delen MBGBI over Tortricidae (bladrollers) aankomende maand, en Microlepidoptera of Europe 7 over Tineidae (echte motten) van R. Gaedike in april 2015. Het is jammer dat de meeste boeken duurder zijn dan 100 euro. Wel zijn alle boeken uiteraard opgenomen in de NEV bibliotheek.
- In september 2014 was er een symposium in Japan gericht op Gracillariidae (vouwstoffen e.a.), waar Camiel aanwezig was. Ook Willy en Jurate De Prins en Erik van Nieukerken waren aanwezig, tezamen met zo'n 40 anderen. Het onderzoek aan Gracillariidae wereldwijd is veelzijdig, van compleet gericht op de ecologie van een enkele soort (de paardekastanjemineermot, *Cameraria ohridella* Deschka & Dimic) tot diep fylogenetisch werk aan de hand van DNA. Er zijn voorzichtige plannen voor een volgend symposium op Hawaii in 2016.

Faunistische mededelingen:

Gerrit Tuinstra - Vangsten interessante micro's 2014

Ik wil een aantal vangsten van bijzondere of anderzijds interessante micro's laten zien, gevangen in 2014, in verschillende gebieden in de provincies Friesland en Groningen. De eerste twee exemplaren komen uit het Lauwersmeergebied, provincie Groningen. Het betreffen *Pseudopostega auritella* (Hübner), wolfspootoogklepmot en *Lampronia flavimitrella* (Hübner) de tweebandscheutboorder. *P. auritella* werd op licht gevangen op 4.vii. en van *L. flavimitrella* werd een exemplaar gevangen op 18.v. op een plek met veel braam (*Rubus*) in de ondergroei van een bosje. Beide soorten zijn in Nederland niet algemeen en waarschijnlijk nieuw voor de provincie Groningen. De voedselplant van *P. auritella* is wolfspoot (*Lycopus europaeus*). De in de literatuur vermelde voedselplant dotterbloem (*Caltha pallustris*) is onjuist.

De volgende soort die wordt getoond is de zeer kleine rolklaversneeuwmot, *Leucoptera lotella* (Stainton). Volgens de kaarten op de websites kleinevlinders.nl en microlepidoptera.nl wordt *L. lotella* in Nederland zeer weinig gezien. De vlinders (fig. 11) zijn met een spanwijdte van zo'n 6 mm zeer klein maar de door de rupsen veroorzaakte mijnen zijn zeer goed herkenbaar. Na de eerste vondst van een aantal mijnen op rolklaver (*Lotus spec.*) op 23.vi. te Drachten, ben ik op veel meer plekken gaan zoeken naar de mijnen. Dit resulteerde uiteindelijk in de vondst van meer dan 170

mijnen, in zes verschillende kilometerhokken in en rond Drachten, Nij Beets en Leeuwarden. Ik laat een aantal foto's zien van oude en jonge mijnen. Vooral bij de jonge mijnen is goed te zien dat het eitje centraal op de mijn ligt, op de bovenzijde van het blad. In en rond Drachten is het dus geen zeldzame soort. Het zou goed zijn om ook in andere gebieden in Nederland te letten op *L. lotella*, die wel eens algemener kan zijn dan de weinige thans bekende waarnemingen doen vermoeden.

Op 29.v. werden zes exemplaren van de tienvlekmot, *Luquetia lobella* (Denis & Schiffmüller) gevangen, aan de rand van een heideterein nabij het Groninger Opende. In deze rand groeit een behoorlijke hoeveelheid sleedoorn (*Prunus spinosa*), de voedselplant van *L. lobella*. Het betreft een soort die niet zo veel gezien wordt en voor mij was het de eerste vangst van deze soort.

Agonopterix angelicella, moeraskaartmot, is eveneens een soort die maar weinig waargenomen wordt. In het Lauwersmeergebied wordt de soort nu en dan gevangen, met name op licht, o.a. op 12.vii.

In mijn tuin te Drachten liggen een aantal houtblokken waarvan onduidelijk is welke boomsoort het is, waaruit jaarlijks een behoorlijk aantal exemplaren van *Esperia sulphurella* (Fabricius), esperiamot, tevoorschijn komen. De rupsen leven in het hout. De blokken zijn behoorlijk aan het vermolmen en ik heb ter vervanging onlangs een aantal nieuwe blokken neergelegd, in de hoop de vlinders zo in de tuin te houden. Ik zie de vlinders al jaren, in april en mei. Op 16.v. waren de meeste vlinders alweer verdwenen, maar één zeer licht gekleurd exemplaar was nog aanwezig. Het is onduidelijk of het een afwijkende kleurvorm betreft of dat het exemplaar (sterk) verkleurd is.

Vervolgens worden op één dia drie soorten getoond: *Elachista scirpi* Stainton, heenmineermot, *Ptocheuusa paupella* (Zeller), alantpalpmot (fig. 4), en *Thiotricha subocellea* (Stephens), kustooogje. Het is niet de eerste keer dat deze soorten gevangen werden in het Zoute Kwelgebied nabij Lauwersoog. Blijkbaar hebben deze soorten populaties in het gebied waarin de voedselplanten veel voorkomen, achtereenvolgens heen of zeebies (*Bolboschoenus maritimus*), heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica*) en watermunt (*Mentha aquatica*). Deze vlindersoorten hebben meer voedselplanten maar dit zullen de planten zijn waarop ze voorkomen in het Zoute Kwelgebied.

De volgende soort die getoond wordt is *Elachista bisulcella* (Duponchel), de duinrietmineermot. Ik heb eerder een exemplaar gevangen in het Lauwersmeergebied, maar dit jaar werden drie exemplaren gevangen op twee locaties nabij Lauwersoog, op 8.vi. en 8.viii.

De volgende dia toont drie soorten van het genus *Cosmopterix*. *C. lienigiella* Zeller wordt met regelmaat gevangen in het Lauwersmeergebied, met name op licht. Dit jaar werd in het gebied voor het eerst *C. scribaiella* Zeller gevangen met het net, in de schemering, op 13.vi.2014. Van de derde soort, *C. zieglerella* (Hübner), ving ik op 24.v.2014 een exemplaar nabij Wijnjewoude. Deze soort heeft hop (*Humulus lupulus*) als voedselplant. De rupsen van de andere beide soorten zitten op riet (*Phragmites australis*).

Een nieuwe soort voor Lauwersoog dit jaar was *Carpatolechia* (vroeger *Teleiodes*) *alburnella* (Zeller), satijnsmalpalpmot. Tijdens de excursie van Ter Haar & Snellen ving ik voor het eerst deze soort, te weten diverse exemplaren op de Vliegbasis Soesterberg, en op 4 en 27.vii. werden exemplaren gevangen te Lauwersoog.

Op 24.viii. werden rupsen gevonden van een op dat moment onbekende micro, op honingklaver (*Melilotus* spec.). Een paar rupsen werden verzameld en uitgekweekt en het bleek te gaan om *Aproaerema anthyllidella* (Hübner), de wondklaverpalpmot. De website bladmineerders.nl vermeld o.a. witte honingklaver (*M. alba*) als voedselplant van *A. anthyllidella*.

Een fraaie micro die nog niet eerder in de provincie Friesland waargenomen was, is *Anarsia lineatella* Zeller, perzikscheutboorder (fig. 15). Ik ving op 10.vi. één exemplaar op licht in Beetsterzwaag.

Een zeer interessante vangst is die van de bladroller *Argyroproce externa* (Eversmann) (= *Olethreutes dalecarliana*), de eierdopmot (fig. 14). De voedselplant, althans in Nederland, is rondbladig wintergroen (*Pyrola rotundifolia*). Deze plant groeit op sommige plekken in het Lauwersmeergebied in grote aantallen. Ik heb op dergelijke plekken de afgelopen jaren al eerder gezocht naar de vlinder, maar altijd zonder succes. Op 8.vi.2014 werden vijf exemplaren gevangen in een fraai grasland nabij het dorp Lauwersoog, op een plek met veel rondbladig wintergroen. De vlinders werden vliegend waargenomen, veelal dicht boven de vegetatie. Op 20.vi. ving ik nog een exemplaar, tijdens de 1000-soortendag die door Staatsbosbeheer en waarneming.nl georganiseerd werd in het Lauwersmeergebied. Tot enige jaren geleden werd *A. externa* als uitgestorven beschouwd in Nederland. Een aantal jaar geleden werd de soort teruggevonden op Schiermonnikoog en daarna zijn ook waarnemingen gedaan in de Noord-Hollandse duinen.

Een tweetal interessante vederdommen (Pterophoridae) die dit jaar nabij Lauwersoog gevangen werden zijn *Cnaemidophorus rhododactyla* (Denis & Schiffermüller), rozenvedermot en *Crombrugghia* (vroeger *Oxyptilus*) *distans* (Zeller), streepzaadvedermot. *C. rhododactyla* werd al eerder in het gebied gevangen, maar de *C. distans* was dit jaar nieuw. Op 1.viii. werd een exemplaar gevangen met het net, in een vegetatie met streepzaad (*Crepis* spec.). Van de prachtige *C. rhododactyla* werden twee exemplaren op licht gevangen, op 11.vii.

Op 10.vi. en 23.vi. werden in totaal zes exemplaren gevangen van *Anania* (= *Phlyctaenia*) *stachydalis* (Germar), bonte coronamot, in Beetsterzwaag en Drachten. Van *Nascia ciliialis*, moerasduiveltje, werd op 7.vi.2014 een exemplaar gevangen in de Twijzeler Mieden nabij Twijzel.

Vorig jaar kreeg ik een tip van Ben van As, die in het Lauwersmeergebied een mijn van *Heliozela hammoniella* Sorhagen, berkenzilvervlekmot, gevonden had. Nadat hij verteld had de mijn gevonden te hebben op opslag van berk (*Betula*), ben ik ook op berk gaan zoeken. Ik begon te zoeken op berkenopslag van 1-1,5 meter groot, maar daarop werd geen enkele mijn gevonden. Wel werden diverse mijnen gevonden op veel kleinere

berkenopslag van zo'n 30 cm tot amper een halve meter hoog, op de overgang van grasland naar bos. De combinatie van het gangmijntje vanuit de bladsteel en de door de rups veroorzaakte uitsnede in het blad is zeer herkenbaar.

Tot slot worden nog foto's van vraatbeelden en zakken van een drietal soorten getoond van de Coleophoridae. De eerste soort betreft *Coleophora artemisicolella* Bruand, de bijvoetbloemkokermot (fig. 20). Het is een soort die de zak maakt van een bloemhoofdje van bijvoet (*Artemisia vulgaris*). De zakken zijn te vinden door te zoeken naar kleine ronde gaatjes in de bloemhoofdjes, die van binnen worden leeg gegeten. Ik vond zakken van *C. artemisicolella* in Drachten op 1.ix en bij Suameer op 11.ix.2014.

De tweede soort is *Coleophora albitarsella* Zeller, zwarte weidekokermot. Zakken werden gevonden op een aantal locaties nabij Lauwersoog op 18 en 24.x.2014, op hondsdrif (*Glechoma hederacea*), groeiend op goed beschaduwde plekken.

De laatste soort betreft *Goniodoma limoniella* (Stainton), keizersgalmot. Op 24.x.2014 werden diverse poppen gevonden in de haven van Lauwersoog. De poppen zaten in de stengels van lamsoor (*Limonium vulgare*), groeiend op de zuidzijde van een strekdam in de haven. Ook op de noordzijde van de dam groeit normaal gesproken lamsoor, maar deze was kort geleden geheel weggespoeld tijdens een fikse storm. De lamsoor op de zuidkant heeft de harde wind en golfslag doorstaan. De poppen werden gevonden na het zoeken naar de vraat in de bloemen van de lamsoor alsmede de met spinsel afgedekte uitsluitgaatjes in de bloemstengels van de lamsoor.

John van Roosmalen – Vondsten in het Noordhollands Duinreservaat en omgeving.

John vertelde over de soorten die gevonden zijn in 2014 in het Noordhollands Duinreservaat (NHD) en omgeving. Waar hierna gesproken wordt van lichtvangsten betreft het een lakenopstelling met ML 250W of HPL 125W lampen, meestal gevoed door een aggregaat. Bij gebruik van andere lampen is dit steeds vermeld. Waar wordt gesproken over nieuw voor het NHD is dit ten opzichte van de kaartjes op microlepidoptera.nl, gebaseerd op Noctua en de waarneming.nl database. Veel van mijn waarnemingen heb ik gedaan tezamen met andere waarnemers.

Ypsolopha sequella (Clerck), panterspitskopmot, werd eileggend aangetroffen op 27.viii.2014. Deze soort is nieuw voor het NHD.

Acleris literana (Linnaeus), groene boogbladroller, kende in de eerste helft van de 20^e eeuw nog een verspreiding over een aantal gebieden in Nederland, maar in de tweede helft van de 20^e eeuw was dat sterk afgenomen. De laatst vermelde waarneming (bron: telmee.nl) werd gedaan in 1994 bij Bergen. In 2012 werd deze soort voor het eerst weer waargenomen in het NHD tussen Castricum en Egmond, door mij en Arnold Wijker. Na waarnemingen in 2013 werd de soort in 2014 ook noordelijker in het NHD richting Bergen waargenomen en ook in Zuid Kennemerland door verschillende waarnemers (bron: waarneming.nl). Eigen waarnemingen dit jaar zijn van 26.iv.2014, 5.v.2014 en 17.v.2014. Alle waarnemingen waren op licht.

Dan was er de vondst (op licht) van zeven exemplaren van *Gravitarmata margarotana* (Heinemann), dennenappelbladroller op 26.iv.2014 tussen Castricum en Egmond. Tot voor kort werd deze soort alleen gezien in Noord Brabant. Microlepidoptera.nl vermeldt: “Voor het eerst in Nederland gevangen in 1995 te Luyksgestel, Noord-Brabant, net over de Belgische grens. Deze vindplaats sluit aan op recente vondsten te Oud-Turnhout (Riemis, 1988) en Postel (De Prins, 1976) in de Belgische Kempen. In 2000, 2002 en 2003 is de soort met meerdere exemplaren gevangen in natuurgebied de Witrijt-Cartierheide te Eersel. De soort lijkt zich dus gevestigd te hebben in Nederland.” In 2012 werd door mij en mede-waarnemers Luc Knijnsberg en Willem Boomkens deze soort ontdekt voor het NHD met een exemplaar nabij Bergen. In 2013 volgden een waarneming van twee exemplaren in Zuid Kennemerland en een waarneming van vier exemplaren in het NHD door diverse waarnemers (bron: waarneming.nl). Ook in 2014 werd de soort weer in de Noordhollandse kuststreek vastgesteld met de genoemde zeven exemplaren op 26.iv.2014, een exemplaar noordelijker richting Egmond op 28.iv.2014 (eigen waarneming) en een exemplaar in Zuid Kennemerland op 6.v.2014 (bron: waarneming.nl).

Op 26.iv.2014 werd ook *Ancylis apicella* (Denis & Schiffmüller), gestreepte haakbladroller waargenomen als nieuw voor het NHD. Deze vangst werd gedaan met een zelf vervaardigde lichtval met LED lampjes, gevoed door penlight batterijen. Op 3.v.2014 leverde een uitstapje overdag naar de Amsterdamse Waterleidingduinen tezamen met Luc Knijnsberg negen exemplaren op van *Pyrausta nigrata* (Scopoli), stiptijmmot.

Op basis van vraatsporen (grote ovale gaten) werd op 19.v.2014 nabij Heemskerk een pop van *Porritia galactodactyla* (Denis & Schiffmüller), duinvedermot, gevonden op grote klis (*Arctium lappa*). De pop werd uitgekweekt. Op 19.v.2014 werd bij het Vuurbaakduin, ten zuiden van Wijk aan Zee, *Bucculatrix nigricomella* (Zeller), margrietooglapmot, gevangen op licht, deze soort is nieuw voor het NHD.

In Zuid-Kennemerland werden op 24.v.2014 twee exemplaren van *Nematopogon metaxella* (Hübner), brede langsprietmot gevangen op licht door middel van een Skinnerval met actinic tubes gevoed door een accu. Tevens werd *Phtheochroa sodaliana* (Haworth), bont smalsnuitje, waargenomen op licht, de laatste ook op 9.vi.2014 in het NHD op licht.

In het NHD werden drie exemplaren van *Argyresthia glaucinella* Zeller, schorspedaalmot, op 7.vi.2014 gevangen op licht. Dit was voor mij een onverwachte soort en deze is tevens nieuw voor het NHD. Op 10.vii.2014 ving ik iets noordelijker nog een exemplaar op licht, beide in de omgeving van Bergen.

Een bijzondere vangnacht op licht in het infiltratiegebied was 9.vi.2014 met bijzondere macro en micro vangsten. Behalve *Phtheochroa sodaliana* (zie hierboven) werden onder andere ook *Phtheochroa rugosana* (Hübner), schimmelbladroller, *Tinea columbriella* Wocke, egale pelsmot (de laatste is nieuw voor het NHD); *Cosmopterix lienigiella*

Fig. 1. Schadebeeld en mijnen van *Tuta absoluta* in de open lucht in 's-Gravensande.
Foto's: Jan Scheffers

Fig. 2. *Dactylotula kinkerella*
Helmpalpmot
Foto John van Roosmalen

Fig. 3. *Duponchelia fovealis*
te Oegstgeest. Foto: Maarten
Eijssker

Fig. 4. *Ptocheuusa paupella*
Alantpalpmot. Foto: John van
Roosmalen.

Zeller, gele rietprachtmot (nieuw voor het NHD) en *Epiblema turbidana* (Treitschke), hoefbladzadelmot (nieuw voor het NHD) waargenomen.

Epermenia illigerella (Hübner), oranje borstelmot, vond ik op 13.vi.2014 overdag in het bos bij Castricum waar veel zevenblad (*Aegopodium podagraria*) groeit, de waardplant. De soort is nieuw voor het NHD en toevallig vingen we deze soort op dezelfde dag 's avonds ook op licht nabij Heemskerk.

Een echte kustsoort is *Eudonia lineola* (Curtis), duingranietmot, maar dit is geen onbekende voor het terrein. Ik ving deze op licht op 4.vii.2014 in het NHD en op 18.vii.2014 op het Kennemerstrand.

Een bezoek op 12.vii.2014 aan het terrein bij Heemskerk leverde als nieuw voor het NHD op *Carpatolechia alburnella*, satijnsmalpalpmot en *Catoptria verellus* (Zincken), zwartbruine vlakjesmot. Beide soorten lijken zich uit te breiden in Nederland.

Een mooie dagvangst, maar al redelijk laat op de avond, op 5.viii.2014, deed ik in een veld vol met heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica*). Ik trof daar 15 exemplaren aan van *Ptocheuusa paupella* (Zeller), alantpalpmot (fig. 4). Vorig jaar was deze met één exemplaar door Arnold Wijker als nieuw voor het NHD gemeld. Op 18.x.2014 ving ik drie exemplaren van *Acleris permutana* (Duponchel), rozenboogbladroller, op licht, waarvan één met een blacklight- opstelling gevoed door een accu. Dit is een zeldzame duinsoort die pas sinds 2011 bekend is van het NHD en die ik graag eens wou zien.

Na de vondst van mijnen van *Stigmella freyella* (Heyden), windemineermot, op 12.viii.2014 door Thijs Knol als nieuw voor het NHD die ten noorden van Castricum werden gedaan, ben ik ook op zoek gegaan naar bladmijnen op windesoorten. Dit leverde behalve een vondst van een mijn van *S. freyella*, windemineermot, op 17.viii.2014 op akkerwinde (*Convolvulus arvensis*), nabij de vondst van Thijs Knol, ook een vondst op van een bladmijn van *Bedellia somnulentella* (Zeller), potloodmot, op haagwinde (*Convolvulus sepium*), op 14.viii.2014 in Bergen aan Zee (fig. 6). Deze soort is ook nieuw voor het NHD, maar ik was niet de eerste waarnemer, Arnold Wijker ging mij een dag voor. Later in het jaar, op 18.x.2014 ving ik ook een imago *B. somnulentella* op licht ten zuiden van Bergen.

Een van de zeldzaamste waarnemingen deed ik op 17.vi.2014. Het betreft twee exemplaren van *Dactylotula kinkerella* (Snellen), helmpalpmot (fig. 2). Het was een dagvangst, maar het tijdstip was al wat later op de avond, rond 20:45 uur, pal achter de eerste duinenrij ten noorden van Egmond aan Zee tussen het helmgras (*Ammophila arenaria*). Een reden van mijn bezoek aan die locatie was overigens om te kijken of ik de aanwezigheid aldaar van *Argyroploce externa* (Eversmann), eierdopmot, kon bevestigen en inderdaad vond ik twee rupsen op rondbladig wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) die overigens geparasiteerd waren.

De mooiste vondst van het jaar wat mij betreft was echter de vangst op licht van *Cosmopterix pulchrimella* Chambers, glaskruidprachtmot (fig. 12) op 27.ix.2014 in de duinen van Egmond. **Dit is een nieuwe soort voor Nederland.** De determinatie werd bevestigd door Tymo Muus en door Sjaak Koster. Laatst genoemde gaf hiervoor een

drietel kenmerken op ten opzichte van *Cosmopterix scribaiella* Zeller, zwarte rietprachtmot, namelijk spanwijdte 8 mm ten opzichte van 10 mm; tegulae bruin zonder witte rand bij *C. pulchrimella*, met witte rand bij *C. scribaiella* en de metaalkleurige band aan de buitenzijde van de gele dwarsband is bij *C. pulchrimella* compleet, ten opzichte van onderbroken bij *C. scribaiella*. Bekende waardplanten van *C. pulchrimella* zijn groot glaskruid (*Parietaria officinalis*) en klein glaskruid (*Parietaria judaica*) (bron: bladmineerders.nl). Beide komen voor in het NHD, maar bladmijnen zijn nog niet gevonden.

Cees Gielis – Vondsten van vlinders in nestkasten en tonderzwammen.

Cees toont enkele biotopen waarin verrassende vondsten gedaan kunnen worden. Hij toonde een grote Tonderzwam welke gevonden is in het Bois de Compiègne, ten noorden van Parijs. Bij het kweken van de er in levende bewoners werden naast sluipwespen en sluipvliegen de volgende vlinders aangetroffen: *Hofmannophila pseudospretella* (Stainton), *Endrosis sarcitrella* (Linnaeus), en *Archinemapogon laterellus* (Thunberg). Daarnaast werd een nestkast getoond waarin een koolmees heeft gebroed. Hieruit werden *H. pseudospretella* en *E. sarcitrella* gekweekt. Bij het openen van de kast werden echter ook tientallen spinsels van *Aphomia sociella* (Linnaeus), de hommelnestmot aange troffen. Deze zullen in de zomer van 2015 uitkomen.

Camiel Dooreweerd - Een interactieve sleutel voor de Lithocolletinae (Gracillariidae) van Noord-West Europa

In april 2014 is het Zookeys artikel (<http://zookeys.pensoft.net/articles.php?id=3939>) gepubliceerd waarin deze sleutel beschreven wordt. Camiel licht toe hoe de sleutel tot stand is gekomen, en hoe deze gebruikt kan worden. Bij Naturalis wordt er vanuit het Natuur van Nederland project (<https://science.naturalis.nl/en/research/nature-of-the-netherlands/>) gewerkt aan een platform waarmee interactieve sleutels gemaakt kunnen worden. Dit platform heet Linnaeus NG, en hoewel het nog in ontwikkeling is, zijn er al verschillende sleutels mee gemaakt. Dankzij student Merel van Haren is er nu ook een waarmee alle 86 soorten Lithocolletinae, een subfamilie van vouwmotten, van Noord-West Europa zijn te determineren. Het verschil tussen een 'traditionele' sleutel en een interactieve sleutel is dat de traditionele sleutel vragen stelt die beantwoord moeten worden en alleen als alle vragen juist beantwoord worden komt de juiste determinatie er uit. Bij een interactieve sleutel bepaalt de gebruiker zelf via een aantal muisklikken wanneer, welk, kenmerk ingevoerd wordt en ziet direct welke kandidaten er dan nog overblijven. Zo'n systeem werkt alleen digitaal. Een van de voordelen hiervan is dat verschillende stadia in één sleutel gecombineerd kunnen worden: bijvoorbeeld determinatie van de bladmijnen en adulten. In de toekomst hopen we voor meer groepen dit soort sleutels te ontwikkelen, en ze verder uit te breiden met meer soorten en meer stadia of onderdelen (bijvoorbeeld rupsen en genitalien).

De sleutel is beschikbaar op: <http://identify.naturalis.nl/lithocolletinae>

Jan Scheffers - Voor het eerst vastgesteld in Nederland: voortplanting *Tuta absoluta* (Meyrick) in de buitenlucht.

Tuta absoluta komt van oorsprong voor in Centraal-Amerika en later ook in Zuid-Amerika. Sinds 2007 is de soort bekend uit Spanje en heeft zich daarna verspreid over Zuid-Europa en het Midden-Oosten alsook in de kassen in Nederland en België (mond. en schriftelijke mededeling Marja van der Straten, NVWA).

Op 17.vii.2014 vond ik voor het eerst in Nederland mijntjes van *Tuta absoluta* in de buitenlucht (fig. 1.) Deze bevonden zich op tomaat (*Lycopersicon esculentum*) die ik kweekte in mijn groentetuin in Naaldijk (provincie Zuid-Holland). Drie weken later op 8.viii. vond ik ze ook op aardappel (*Solanum tuberosum*) op dezelfde locatie. Op 8.ix. ben ik de wijde omgeving gaan afzoeken of ik *T. absoluta* ook zou kunnen vinden op andere soorten nachtschaden zoals zwarte nachtschade (*Solanum nigrum*). Dit had al snel succes. Op ongeveer 300 meter verwijderd van mijn groentetuin vond ik een flink aantal mijntjes en rupsjes van *T. absoluta* op zwarte nachtschade. Daarna heb ik de soort op nog meer plaatsen verspreid door het Westland gevonden: meestal op zwarte nachtschade en eenmaal op het erf bij een boer op verwilderde tomaat. In de laatste week van oktober heb ik nog veel mijntjes en rupsen van *T. absoluta* gevonden in de buitenlucht, evenals de vlindertjes. Op andere soorten van de nachtschadefamilie (Solanaceae) heb ik ondanks zoeken nog geen *T. absoluta* kunnen vinden. Er zijn meerdere kweken gedaan om er zeker van te zijn dat het om *Tuta absoluta* gaat.

Tymo Muus - Samenvatting weekendexcursie 2014

De weekendexcursie werd dit jaar georganiseerd van 27-29 juni bij de accommodatie het Koos Vorrinkhuis te Lage Vuursche (prov. Utrecht).

Deelnemers: Alrik Hoven, Arnold Wijker, Dity Jongmsma, Gerrit Tuinstra, Hans Groenewoud en Dianne de Visser, Henk en Joke Stuurman, Henk Hunneman, Jan Jaap Boehlé, John van Roosmalen, Joop Kuchlein & Christien Nijsten, Louis en Sylvia van Deventer, Luc Knijnsberg, Maarten Eysker, Maurice Franssen, Maurice Jansen, Peter Rooij & Ria Grandia, Piet van Son, Remco Vos, Sandra Lamberts, Siep en Jannie Sinnema, Stieneke Bontsema, Trees Kaizer, Tymo Muus, Violet Middelman.

Er werden zo'n 1.600 waarnemingen ingeleverd bij Willem Ellis voor 'NOCTUA' Al met al zijn er ongeveer 550 soorten gezien. Dat is het hoogste aantal soorten dat tot nu toe is gezien tijdens de weekendexcursies. Tot de soorten behoren zo'n 280 soorten micro's en 23 soorten zijn nieuw voor de provincie Utrecht, gebaseerd op de kaartjes van Microlepidoptera.nl vanaf 1984. De volgende soorten micro's werden alvast met een plaatje en enige toelichting gepresenteerd met daarbij de waarnemers (tot dusver bekend!) vermeld per gebied.

Douglasiidae, lepelmotten:

• *Tinagma ocnerosomella* (Stainton), dwerglepelmot. Deze soort is zowel door Gerrit Tuinstra als door Tymo Muus geslept op beide dagen te Soesterberg uit een paar vierkante meter met slangenkruid. De soort is bekend uit de Noord-Hollandse duinen en het is de eerste keer dat deze daarbuiten gezien is. De rups leeft in de stengels van slangenkruid (*Echium vulgare*). Zéér talrijk, naar schatting 80 exx., waarvan geen enkele op licht. Violet en Remco vonden op 30.v. eerder dat jaar een exemplaar op het doek, die nu met zekerheid de naam *ocnerosomella* mag dragen.

Tineidae, echte motten:

• *Haplotinea insectella* (Fabricius). Zwartschubmot, op 28.vi. te Soesterberg verzameld door John van Roosmalen. Een preparaat wees uit dat het ging om *H. insectella*, lang geen gewone soort die alleen door middel van genitaalonderzoek is te onderscheiden van *H. ditella* (Pierce & Metcalfe), zwervende zwartschubmot.

• *Infurcitinea argentimaculella* (Stainton). Op 28.vi werden door Tymo Muus rupsen gevonden tussen de alg op grove den (*Pinus sylvestris*) bij de Stulpheide te Baarn. Tot nu toe een aantal keer gevonden in ons land, maar nog niet eerder uit Utrecht.

• *Tinea dubiella* Stainton, de bruine pelsmot. Op 27.vi. in de tuin van de accommodatie vliegend waargenomen door Tymo Muus. Een tamelijk zeldzame soort, zeldzamer dan *T. pellionella* Linnaeus, de gewone pelsmot en vergeleken daarmee kleiner met een duidelijk zeer typische donkergrijze achtervleugel, bij *T. pellionella* is die helderder en meer glanzend.

Bucculatricidae, ooglapmotten:

• *Bucculatrix cristatella* (Zeller), duizendbladooglapmot. op 27.vi. in de schemering geslept te Soesterberg door Tymo Muus. Dit is een zeldzame soort die erg weinig wordt gevonden. De vlinders zijn overigens ook erg klein en het vinden van de mijnen is ook niet altijd eenvoudig, want de mijnen lijken sprekend op de mijnen van *Liriomyza ptarmicae*, een mineervlieg. De witte cocons op duizendblad (*Achillea millefolium*) zijn wel doorslaggevend.

Argyresthiidae, pedaal motten:

• *Argyresthia bergiella* (Ratzeburg), donkere sparpedaalmot. Op 28.vi. bij de accommodatie op licht gevangen door Violet Middelman, Remco Vos en Tymo Muus. Zeker geen gewone soort, tot nu toe bekend van zo'n twintig vindplaatsen verspreid over het land. De soort heeft geelachtige metalen vleugels en heel opvallend is de knaloranje kopbehang. Andere soorten pedaal motten van de naaldbomen hebben meer grijsachtige vleugels en doorgaans een witte kop. Leeft in de knoppen van spar (*Picea*).

Elachistidae, grasmineermotten s.l.:

• *Ethmia terminella* Fletcher, vierpuntzwartwitmot (voorheen familie Ethmiidae). Op beide dagen te Soesterberg gezien door een groep van mensen waaronder Gerrit Tuinstra, John van Roosmalen, Arnold Wijker, Luc Knijnsberg en Tymo Muus, telkens één

exemplaar, dit is de vijfde waarneming in het binnenland. Wordt in de duinen vaker gezien waar de waardplant slangenkruid (*Echium vulgare*) in overvloed aanwezig is.

Coleophoridae, kokermotten:

- *Coleophora mayrella* (Hübner), kamsprietkokermot. Deze is waargenomen zowel te Soesterberg door Gerrit Tuinstra en Tymo Muus als in Landgoed Pijnenburg door Joke en Henk Stuurman. Komt verspreid over het land voor, maar het kaartje van Microlepidoptera.nl toont nog een blanco Utrecht. *C. mayrella* is van de andere metaalkleurige kokermotten te onderscheiden door de schubben op de voelspriet die bijna tot de helft doorlopen. Kokertjes, waar de rupsen in leven, zijn gevonden op witte klaver (*Trifolium repens*).
- *Coleophora discordella* Zeller, rolklaverkokermot. Op 27.vi. werden zakjes gevonden te Soesterberg door Tymo Muus. De rupsen en kokers zijn te vinden op diverse soorten rolklaver (*Lotus*). De soort is hoofdzakelijk bekend van vochtige duinbegroeiingen zoals in Zeeland maar de soort is ook bekend van Zuid-Limburg en recentelijk hebben Tymo Muus en Gerrit Tuinstra de soort op meerdere plekken in het noorden van ons land gevonden.

Gelechiidae, palpmotten:

- *Monochroa arundinetella* (Boyd), lichte boegsprietmot. Wellicht een van de meest interessante soorten, die op 27.vi. op Landgoed Pijnenburg werd gezien door Henk en Joke Stuurman. Van deze soort zijn een aantal vondsten bekend, te weten Hollandse Rading (1946), het Zwanenwater (1993, 1994), de Weerribben (1999) en Texel (2010, weekendexcursie Snellen & Ter Haar). De vlinder lijkt sterk op *M. hornigi* maar die soort is echter grijs en heeft een andere tekening. Ze lijkt zich uit te breiden maar veel gegevens zijn niet verifieerbaar omdat dit (onduidelijke) foto's betreffen. Moeraszegge (*Carex acutiformis*) is waardplant.

Tortricidae, bladrollers:

- *Cnephasia longana* (Haworth), topbladroller. Op 28.vi. waargenomen te Soesterberg door een groep waaronder John van Roosmalen, Luc Knijnsberg en Arnold Wijker en hoewel de soort een brede verspreiding kent, liggen de vindplaatsen vooral langs de kust.
- *Cnephasia pasiuana* (Hübner), moerasspikkelbladroller. Op 27.vi te Soesterberg waargenomen door Tymo Muus. Op uiterlijk niet te scheiden van de andere genusgenoten en daarom werd een preparaat gemaakt. Dat is al helemaal nodig als de tekening haast ontbreekt. De landelijk verspreiding is lastig te controleren: er worden veel fouten gemaakt bij deze soorten. Het is een zeldzame soort, vooral in Zeeland, incidenteel voorkomend langs de kust en verspreid waarnemingen rondom de grote rivieren.
- *Endothenia marginana* (Haworth), scherpe kuifbladroller. Op 27.vi. te Landgoed Pijnenburg door Henk en Joke Stuurman waargenomen. De grens van de hoofdzakelijke verspreiding ligt vooral onder de grote rivieren. Daarboven is de soort enkele keren gezien maar nog niet in de provincie Utrecht. De soort leeft op kaardebol (*Dipsacus*), ratelaar (*Rhinanthus*) en hennepnetel (*Galeopsis*).

- *Grapholita tenebrosana* Duponchel, zwarte rozenbladroller, bij de accommodatie op licht, op 28.vi. waargenomen door Violet Middelman, Remco Vos en Tymo Muus. Een ongewone soort waarvan de rups leeft in rozenbottels (*Rosa*).
- *Thiodia citrana* (Hübner), citroenbladroller. Op 27.vi. waargenomen te Soesterberg door Violet Middelman, Remco Vos en Tymo Muus. *T. citrana* is vooral bekend van de duinen en er zijn veel meldingen langs de Duitse grens terwijl in het binnenland bij ons haast geen vindplaatsen bekend zijn. De soort leeft op diverse lage planten.

Pterophoridae, vedermotten:

- *Cnaemidophorus rhododactyla* (Denis & Schiffermüller), rozenvedermot. Op 28.vi. werd een vlinder op licht gezien te Soesterberg door een groep van mensen waaronder Arnold Wijker en John van Roosmalen. In het binnenland ontbreekt de soort nagenoeg en is hooguit incidenteel een paar keer waargenomen. Deze mooie bonte vedermot komt in de duinen voor en leeft daar op hondsroos (*Rosa canina*).

Pyralidae, lichtmotten:

- *Aglossa caprealis* (Hübner), bliksemlichtmot. Op 28.vi. op licht te Soesterberg door diverse mensen waargenomen. Deze soort komt zeldzaam en verspreid over het land voor met name in het zuiden en westen. De rups leeft van allerlei organisch materiaal.
- *Dioryctria*-soorten: een unicum is dat alle vier soorten uit het genus *Dioryctria* (sparappelboorders) werden waargenomen: *D. simplicella* Heinemann, *D. schuetzeella* Fuchs, *D. abietella* (Denis & Schiffermüller) en *D. sylvestrella* (Ratzeburg). De eerste soort in het rijtje wordt steeds vaker in ons land gezien. *D. schuetzeella* blijft echter zeldzaam en is daarom extra fraai.
- *Eccopisa effractella* Zeller, geelpalpmot. Deze werd alle dagen gezien op Soesterberg door de hele groep. De soort was vroeger zeer zeldzaam, maar is nu vanuit het zuiden uitbreidend naar het midden van het land en is goed te herkennen aan de geelwitte palpen. De voedselplant is niet bekend maar is mogelijk eik (*Quercus*).

Nieuwe en interessante Tineidae in Nederland en België

Tymo Muus

De familie Tineidae is zeer omvangrijk en kent soorten die zowel leven in potgrond en uilenballen als in dierenvachten, zwammen en plantenstengels. Een deel van de soorten zijn wonderlijk gekleurd, zoals *Monopis monachella* (Hübner), de zustermot, maar een fors deel is lastig uit elkaar te houden zoals het genus *Monopis* en *Tinea*. De problematiek bij de identificatie, de verborgen levenswijze van zowel de vlinders als de rupsen en de gebrekkige kennis van de verspreiding bemoeilijken de studie van deze soorten. In de afgelopen tien jaar is onze kennis van de soorten toegenomen. Hierna worden een aantal soorten nader toegelicht. *Dryadaula pactolia* Meyrick en *D. heindeli* Gaedike & Scholz, zijn erkend als bestanddeel van de fauna van de Benelux en deze zullen in een vervolpublicatie over het genus *Dryadaula* worden besproken.

Monopis imella (Hübner) — egaal kijkgaatje (Fig. 5, plaat Tineidae: afb. 3-a vlinder, 3-b spinselbuis met exuvium)

Deze soort is goed te herkennen aan de eenkleurige voorvleugel. De vlinders zijn enigszins seksueel dimorf, de mannelijke vlinders vertonen een duidelijke geelbruine voor- en onderrand, bij de wijfjes is dit veelal beperkt tot de voorrand. *M. imella* wordt wel eens verward met *M. nigricantella* (Millière) in landen ten zuiden van België, waar deze soort voorkomt. Ze is uit ons land bekend van vondsten uit de jaren 1980, 1997, 2003, 2006, 2008 (tweemaal) en 2009 (Huisman et al, 2013). In 2009 en het jaar daarop vond ik *M. imella* te Drachten (Friesland) vliegend rond een pot rozemarijn (*Rosmarinus*) waarbij ik pophulzen aantrof die uit de ietwat verdroogde en bealgede potgrond staken. Ik heb de rupsen en spinselbuizen kunnen vinden, de soort maakt namelijk geen zakjes. Tot nu toe was de biologie van de soorten nagenoeg onbekend, in ieder geval in het tweede deel van “Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland”, hoewel Werner (1958) de biologie wel correct beschrijft maar er verder niet diep op in gaat. De handelaar van de rozemarijnplanten gaf aan dat de planten bij een teler uit Italië vandaan kwamen en daar is *M. imella* zeker niet ongewoon. Kars Veling fotografeerde op 1.i.2013 een exemplaar te Culemborg (Gelderland) en toen ik hem vroeg of hij toevallig ook rozemarijn had gekocht, bleek dat inderdaad het geval te zijn. De kans is zeer groot is dat *M. imella* regelmatig wordt geïmporteerd en hier vervolgens wordt gesignaleerd. Er is nog geen bewijs dat *M. imella* bij ons in de vrije natuur voorkomt, op de Britse eilanden is dat waarschijnlijk wel het geval. De laatste waarneming van de soort werd gedaan door J. van Roosmalen te Alkmaar op 22.vii.2013.

Nemapogon ruricolella (Stainton) — okerkleurig kroeskopje, **nieuw voor België** (Fig. 5, plaat Tineidae: afb. 1).

Het genus *Nemapogon* is enigszins omstreden in ons land, omdat de (uiterlijke) kenmerken voor een lange tijd niet goed bekend waren. *N. quercicolella* Zeller is één van deze soorten waar niet veel over bekend was, een soort die voor een langere tijd onterecht op de soortenlijst heeft gestaan. In de regel zijn *N. cloacella* (Haworth) en *N. granella* (Linnaeus) de twee algemeenste soorten. Variëteiten van *N. granella* (Linnaeus) lijken zeer sterk op duidelijk getekende exemplaren van *N. variatella* (Clemens), die

overigens in een hoog tempo afgenomen is in Nederland. Onlangs werd er nog één waarneming binnenshuis gedaan te Sleen met acht exemplaren op 12.v.2014 door M. van den Enden. Van de donkere vormen van *N. cloacella* is onderhand bekend geworden dat in zowel Nederland, en recentelijk ook België (Wullaert, 2012) *N. wolffiella* Karsholt & Nielsen een zelfstandige soort is, van wat vroeger nog bekend stond als de zwarte vorm van *N. cloacella*. Het lastige is dat overlap in het uiterlijk aanwezig is en op basis van materiaal uit Friesland (respectievelijk het vasteland en Terschelling) bleek er wel een duidelijk verschil te zijn in het genitaal maar niet in het uiterlijk. Van *N. cloacella* vernemen we in Nederland weinig meer: *N. ruricolella* (Stainton) is nog altijd zeer honkvast in Limburg en dat terwijl in België diverse vermeende exemplaren van deze soort plots op foto's verschenen. Het eerste exemplaar, verzameld door Steve Wullaert te Meerbeke (Oost-Vlaanderen, zie afbeelding 1) op 6.vi.2009, kon wel op genitaal worden bekeken en bleek inderdaad *N. ruricolella*. Het andere fotomateriaal zou ook tot deze soort behoren. Uitsluitend de verse exemplaren kunnen van *N. cloacella* worden onderscheiden door de egale okerkleurige schubben rondom de witte middenstip. De volgende gegevens zijn bekend: Grobbendonk, 21.vi.2009, leg. J. Pottier; Zichem, 5.vii.2009, leg. M. Herremans; Berlare, 3.vi.2010, leg. D. De Mesel en Gooik/Kester, 7.vii.2011, leg. B. Van Camp.

Triaxomasia caprimulgella (Stainton) — ivoorkroeskopje, **terug in Nederland** (fig. 5, plaat Tineidae: afb. 9)

Deze kenmerkende soort werd binnenshuis gefotografeerd in Nijmegen op 20.vi.2012 en een dag later teruggevangen en verzameld door M. de Bont. Het dier was na verzending al behoorlijk versleten. De enige keer dat deze soort ooit in ons land werd waargenomen was in vi.1881 te Rotterdam, mogelijk is dit exemplaar afkomstig van Snellen. In omringende landen wordt ze met regelmaat gezien, toevalligerwijze werd ze door Peeters (2013) ook herontdekt in België.

Monopis obviella (Denis & Schiffermüller) en *M. crocicapitella* (Clemens) — geel en crème kijkgaatje (fig. 5, plaat Tineidae: afb. 5 *M. crocicapitella*; afb. 6 *M. obviella*)

In 1859 werd *M. crocicapitella* beschreven uit de Verenigde Staten (type localiteit onbekend) en niet heel veel later werd ze ook herkend in Europa. De soort werd in het begin van de 20e eeuw ook gevonden in Australië en op de Canarische Eilanden, is waarschijnlijk verspreid door de mens en mag tegenwoordig beschouwd worden als een kosmopolitisch insect. Ze wordt zowel binnenshuis als in de vrije natuur gevonden, Byun et al. (2014) meldden de soort zelfs uit diepe grotten uit Zuid-Korea en Emmet (Anonymous, 1983) vond tijdens zijn zoektocht naar zakjes van *Whittleia retiella* (Newman) rupsen van deze soort die de zakjes gebruikten als voedsel. Sinds 1889 weten we dat de soort uit ook bestanddeel is van de fauna en dat als twee druppels water lijkt op *M. obviella*. In diverse jaarlijsten wordt aangeduid dat *M. crocicapitella* het westen gekoloniseerd heeft. *M. obviella* wordt door diverse auteurs aangemerkt als een gewonere soort die in grote delen van het land voorkomt. Tegenwoordig blijkt dit beeld nagenoeg wat vertekend, en aan de hand van foto's op waarneming.nl (> 2007) kan geconcludeerd worden dat *M. obviella* (13 waarnemingen, met 13 uurhokken) duidelijk zeldzamer is geworden en *M. crocicapitella* (113 waarnemingen, met 39 uurhokken) met kop en

schouders de algemeenste soort van de twee is. *M. obviella* wordt met name nog gevonden op de zandgronden en *M. crocicapitella* meer in het stedelijke gebied. Het onderscheid tussen beide soorten geschiedde in het verleden aan de hand van het genitaal, tot bleek dat de langgerekte vlak nabij de onderrand bij *M. crocicapitella* duidelijk crème van kleur was en bij *M. obviella* geel. Dat was reden voor enige verwarring, daar kleurherkenning niet altijd wachterdicht kenmerk is. Beide soorten kunnen het beste worden herkend aan de hand van het contrast: voorvleugel van *M. obviella* heeft een zwarte grondkleur met enkele sneeuwwitte schubben nabij de costa ter hoogte van de hyaline middenvlek, het zwart loopt door in de franje; voorvleugel van *M. crocicapitella* heeft een bruinachtige grondkleur met veel lichtere schubben verspreid langs de costa en de franje is bruinachtig.

Lichenotinea pustulatella (Zeller) — gevlekte algenmot, (fig. 5, plaat Tineidae: afb. 7)
Na meer dan 65 jaar niet meer uit België te zijn gemeld, is deze soort opnieuw gevonden te Aische-en-Refail op zowel 16 en 17.vi.2012 door I. Volont. Wederom in dezelfde provincie waar Janmouille (1946) de eerdere en enige waarneming voor het land deed. *L. pustulatella* wordt zelden in de Europese literatuur afgebeeld en mag beschouwd worden als één van de zeldzaamste tineïden die zeer lokaal en incidenteel wordt waargenomen in centraal Europa. Ook van de biologie is nagenoeg niks bekend, hoewel de associatie met schimmels aannemelijk is.

Agnathosia mendicella (Denis & Schiffermüller)-haakzwammenmot, **nieuw voor België**.
Voor een lange periode was *A. mendicella* een zeldzaamheid in Europa, maar de laatste jaren wordt ze vaker gezien. Vooral de uitbreiding in Zuid-Duitsland is hierbij opmerkelijk en recentelijk is de soort ook in België ontdekt te Chiny op 23.viii.2013 (Soors & Muus 2014).

Psychoides verhuella Bruand, 1850 — tongvarenvretertje, **nieuw voor Nederland**. (Fig. 5, plaat Tineidae: afb. 8).
Deze langverwachte, maar pas in juni 2014 gevonden soort werd ontdekt te Bergen (Noord-Holland) en wordt uitvoerig beschreven in Muus (2015).

Tinea steueri (Petersen) — scherpe pelsmot, **niet inlands**
In een van de oudere jaarlijsten wordt deze soort geïntroduceerd op de Nederlandse soortenlijst, aan de hand van materiaal uit Leeuwarden verzameld in 1962 en 1964 door G. Dijkstra (Nieukerken e.a. 1993). De determinatie geschiedde door Gaedike, die zich mogelijk heeft laten leiden door de hyaline vlekken op de voorvleugels van de dieren die als kenmerk van *T. steueri* zouden gelden. De beide exemplaren, waarvan één tamelijk versleten is, vertonen niet een dusdanige hyaline vlek typerend voor *T. steueri*. Deze vlek is in beide gevallen gereduceerd als bij *T. pellionella* (Linnaeus) en *T. dubiella* (Stainton). Het vrouwelijke genitaal afgebeeld in de betreffende jaarlijst toont echter *T. dubiella*. Tot op heden dient *T. steueri* dus afgevoerd te worden van de Nederlandse lijst.

Tinea pallescentella (Stainton) — grote pelsmot, **inheems** (Fig. 5, plaat Tineidae: afb. 2).
Tot nu toe werd *T. pallescentella* slechts een aantal keren in ons land waargenomen en stond op de Nederlandse lijst als incidenteel. De soort was al bekend uit Rotterdam en

Ijmuiden, werd herhaaldelijk gemeld door J. Wolschrijn en werd op beide plaatsen wederom teruggevonden: Rotterdam, 14.xi.2009, J. de Gans; Ijmuiden, 7.ix.2013, I. Hoogendoorn (laatste zie afbeelding). De soort wordt geassocieerd met meeuwnesten. Hoewel de veronderstelling enigszins laconiek is, zou de toename van het aantal meeuwnesten langs de kust een oorzaak kunnen zijn van de toename van *T. pallescentella*, die na een reeks van waarnemingen op dezelfde locaties nu aangemerkt kan worden als standvlinder.

Niditinea striolella (Matsumura) — smalle klerenmot

Van *N. striolella* zijn een paar vindplaatsen verspreid over het land bekend en uitsluitend de verse exemplaren kunnen worden onderscheiden van de algemene *N. fuscella* (Linnaeus). De soort oogt in de regel wat slanker en bleker en de kopbehaving is duidelijk lichter. De vlekken op de vleugels gaan niet op in tal van zwarte schubben, wat wel het geval is bij *N. fuscella*. Deze soort is de laatste tijd weer iets vaker gezien: Wassenaar, Meijndel, 2.vii.2008, leg. S. Corver & T. Muus; Sallandse Heuvelrug, 28.viii.2012, leg. G. Veurink; Ootmarsum, 11.vii.2013, leg. T. Muus en te Lage Vuursche, 7.ix.2013, leg. R. Vos & V. Middelman.

Infurcitinea teriolella (Amsel) — Italiaans zandkroeskopje, **nieuw voor België**.

Deze soort is onlangs nieuw gemeld voor Nederland in de jaarlijst van Huisman e.a. (2013) op grond van vlinders uit Limburg. De soort breidt zich mogelijkwijze uit, want ze is nu ook al bekend uit het noordwesten van België te Mortsel, 3. vii. 2010, leg. L. Janssen; idem, 12.vi.2011, leg. S. Baeten en recentelijk ook te Tremelo, 26.vi.2014, leg. C. Geerts.

De soort is goed te onderscheiden van *I. ignicomella* (Heydenreich) door de witte kop, maar lastiger van de in omringende landen voorkomende *I. captans* (Gozmány). De banden zijn volledig wit en goed gescheiden van de zwarte grondkleur bij *I. teriolella*, banden veelal met wat gele schubben en onregelmatig 'uitlekkend' naar het zwart bij *I. captans*. De dichtstbijzijnde vindplaats van *I. captans* ligt te Schloßböckelheim in Duitsland nabij Felsenberg (Biesenbaum 2008). De soort lijkt zich net als *I. teriolella* uit te breiden.

Infurcitinea argentimaculella (Stainton) — mostunnelmot (fig. 5, plaat Tineidae: afb. 10).

Van deze soort zijn hooguit vier vindplaatsen bekend uit Gelderland. De vlinders komen hoogstzelden op licht en kunnen het beste worden gevonden op stammen met gewone poederkorst (*Lepraria incana*), het voedsel van de rupsen, die het mos verwerken in lange tunnels, waardoor het lijkt dat boomstammen wortels op de schors hebben lopen. Omdat de vorige Nederlandse naam 'moswortelmot' vrij dubieus is, is daarom gekozen voor een alternatieve logische naam. De soort blijkt toch verspreid voor te komen op de zandgronden. De plaatsing van *I. argentimaculella* in het genus *Infurcitinea* verdient overigens nog enige aandacht, daar met name het mannelijke genitaal zeer afwijkt van die van de rest van het genus. Het genitaal is asymmetrisch, bezit een zeer forse valve met opvallende spitse sacculus en in tegenstelling tot de genusgenoten bezit deze soort een onvertakte aedeagus.

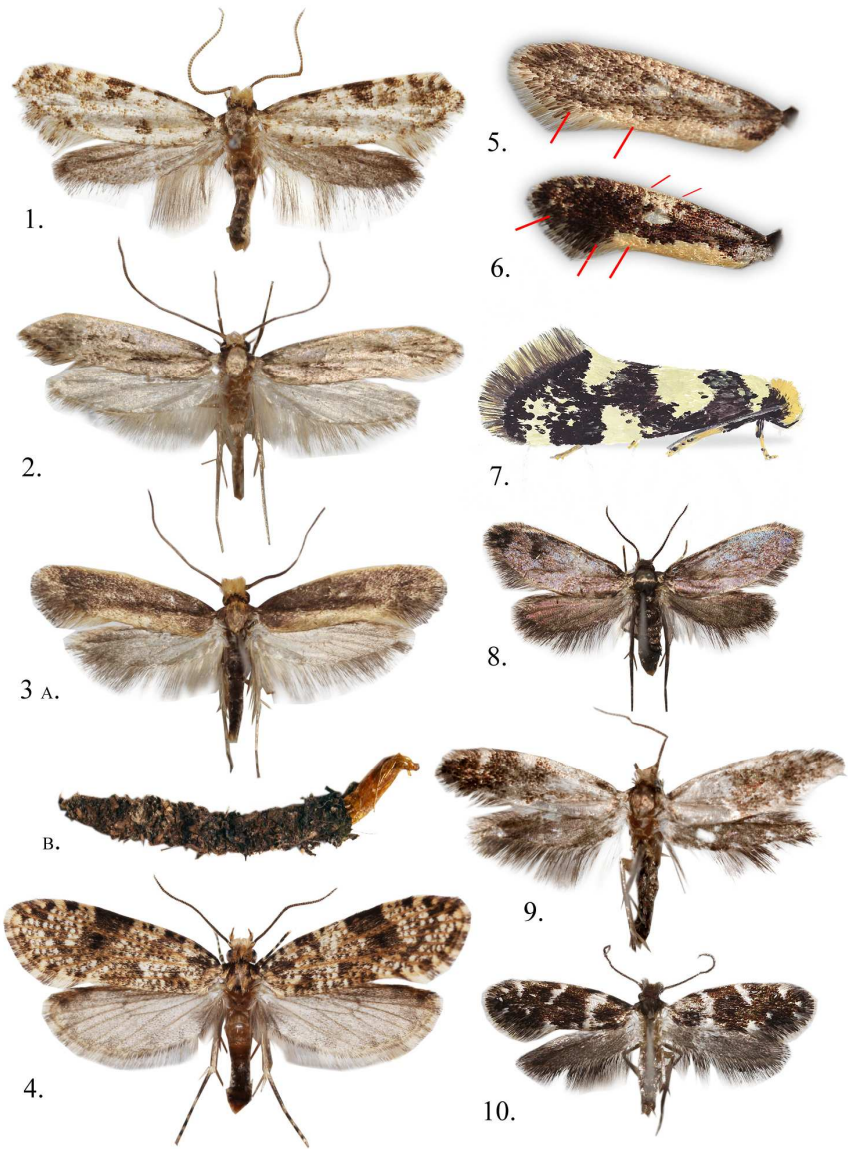

Fig. 5. Tineidae, foto's: Tymo Muus.

Fig. 6. Boven:, mijnen op haagwinde en adult van *Bedellia somnulentella*, potloodmot. Foto: John van Roosmalen.

Fig. 7. Uiterst links: vrouwtje *Coscinia striata* met normaal getekende vleugels. Foto: Jeroen Voogd.

Fig. 8. Links: vrouwtje *Coscinia striata* met weinig getekende vleugels Foto: Jeroen Voogd.

Fig. 9. Uiterst links: adult en links: rups van *Hadena bicruris* op avond-koekoeksbloem. Foto: Joke Stuurman.

De soort werd gevonden te Beetsterzwaag, 5.iv.2010, rupsen, leg. T. Muus; Dalfsen, 16.iv.2010, rupsen, leg. T. Muus; Rijssen, 29.vii.2010, vlinder, leg. H. Alberts; Dwingelderveld, 23.iii.2011, rupsen, leg. T. Muus; Haaksbergen, 10.iv.2011, rupsen, leg. T. Muus; Nijmegen, 6.viii.2012, vlinder, E. van Dijk; Stulpheide, Baarn, 28.vi.2014, rupsen, leg. T. Muus; Dwingelderveld, 23.vii.2014, 46(!) vlinders, leg. T. Muus; idem, 24.vii.2014, twee vlinders, leg. J. van Roosmalen & B. Verhoeven; Tongeren, 25.vii.2014, vlinder, leg. H.J. van der Kolk; Hilversum, 26.vii.2014, 15 vlinders, leg. P. van Wonderen & M. van Rijn.

Stenoptinea cyaneimarmorella (Millière) — azuurblauwmot.

De soort bezit behoorlijk slanke vleugels met opstaande schubben waardoor deze fraaie soort niet snel te verwisselen is met andere soorten. Tot nu toe nog weinig gevonden maar is in korte tijd duidelijk algemener geworden. Wordt geassocieerd met oude boomgaarden, waar de rups op korstmossen zou leven. De rups is echter nooit gevonden. De vlinders werden gezien te Balgoy, 20.vii.2010, leg. H. Alberts; Holten, 20.vii.2010, leg. G. van de Maat; Roggebotzand, 15.vii.2011, leg. I. Hoogendoorn; Steenwijk, 18.vii.2011, leg. T. Muus; Made, 18.viii.2012, leg. B. Verhoeven & E.-J. van Haften; Vierhout, 3.viii.2013, leg. I. Hoogendoorn; Biesbosch, 11.vii.2014, leg. B. Verhoeven & E.-J. van Haften; Broekhuizen, 15.viii.2014, leg. L. Troisfontaine; Leersum, 18.viii.2014, leg. L. Verboom; Brunsummerheide, 19.viii.2014, leg. G. van de Maat; Lheebroek, 24.viii.2014, leg. T. Muus.

Montescardia tessulatellus (Zeller), **nieuw voor Nederland en België** (fig. 5, plaat Tineidae: afb. 4).

Deze soort werd in maart en april 2014 verzameld en gefotografeerd als nieuw voor de fauna. Het eerste bekende exemplaar werd door W. Wittland gekweekt uit een doolhofzwam (*Daedalea quercina*) uit het Meinweggebied. *M. tessulatellus* is hierna nog tweemaal in ons land gevonden. De vondsten zullen in Entomologische Berichten nader worden beschreven. Ook in België werd een vlinder in een lichtval gezien te Couthuin (Luik) op 23.vii.2013, leg. P. Vanmeerbeeck. Deze vondsten doen vermoeden dat de soort zich in korte tijd flink richting onze contreien uitbreidt.

Oinophila v-flava (Haworth) — wijnkelderdermot

Deze soort werd in het verleden een paar keer uit het stedelijk gebied gemeld, tijdens een groot deel van de vorige eeuw leek de soort afwezig te zijn. De laatste jaren is het dier wel weer met regelmaat gevonden op diverse locaties in de provincies Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland. De aantallen worden hieronder weergegeven.

2007	5	Hoewelaken, Oud Beijerland
2008	8	Hoewelaken, Oud Beijerland
2009	9	Hoewelaken
2010	8	Hoewelaken, Oud-Beijerland, Amersfoort
2011	21	Hoewelaken, Amersfoort, Alkmaar, Utrecht
2012	35	Hoewelaken, Amersfoort, Alkmaar, Utrecht, Leiden, Heerhugowaard
2013	14	Hoewelaken, Amersfoort, Alkmaar. De vlinders werden gevonden op de potplanten <i>Crassula ovata</i> (leg. C. Doorenweerd) en <i>Dracaena marginata</i> (leg. H.

Soetekouw) respectievelijk te Leiden en Amersfoort. Rupsen werden in de stammen van deze planten aangetroffen. De soort werd tot nu toe geassocieerd met wijnkurken in 'oude' kelders, maar het ziet er nu naar uit dat het voorkomen van de soort in ons land vooral te danken is aan de regelmatige import van diverse vetplanten en palmachtigen.

Opogona omoscopia (Meyrick)

Sinds de eerste vermelding van deze soort, als import in Noord-Holland in 1982, werd *O. omoscopia* tweemaal gevonden in de vrije natuur te Twello in 2005 (Huisman e.a. 2013) en van Hoek van Holland in 2002 welke laatste vondst nog niet eerder werd gemeld. De vierde vondst van deze soort, een maagdelijk wijfje die op de buitenlamp de ovipositor zichtbaar toonde, werd gedaan te Vriezenveen op 10.vi.2011, leg. C. Abbink-Meijerink. Deze exoot wordt regelmatig meegevoerd met materiaal uit de tropen en uit het mediterrane gebied. Ze komt in grote delen van de wereld voor.

Literatuur

- Anonymous, 1983. 1982 Annual Exhibition. Microlepidoptera. Proceedings and transactions of the British Entomological and Natural History Society 16: 99-104.
- Biesenbaum, W. 2008. Erstnachweis von *Infurcitinea captans* (Gozmany, 1960) für die Bundesrepublik Deutschland (Lep., Tineidae) mit Fundnachweisen von weiteren *Infurcitinea*-Arten in unserem Arbeitsgebiet. *Melanargia* 20 (3): 63-74.
- Byun, B.K., S.B. Shin, Y.S. Bae, D.S. Kim & Y.G. Choi 2014. First discovery of a cave-dwelling Tineid moth (Lepidoptera, Tineidae) from East Asia. *Journal of Forestry Research* 25(3): 647-651.
- Byun, B.-K., S.-B. Shin, Y.-S. Bae, D.S. Kim & Y.G. Choi 2014. First discovery of a cave-dwelling Tineid moth (Lepidoptera, Tineidae) from East Asia. *Journal of Forestry Research* 25(3): 647-651.
- Huisman, K.J., J.C. Koster, T.S.T. Muus & E.J. van Nieuwerkerken 2013. Microlepidoptera in Nederland, vooral in 2007-2010 – meteen terugblik op 30 jaar faunistisch onderzoek. *Entomologische Berichten* 73: 91-117.
- Janmouille, E. 1946. Microlépidoptères nouveaux pour la faune belge. *Lambillionea* 46: 121-123.
- Muus, T.S.T. 2015. De opmerkelijke ontdekking van *Psychoides verhuella* (Lepidoptera: Tineidae), nieuw in Nederland. *Entomologische Berichten* 75(1): 2-5.
- Nieuwerkerken, E.J. van, C. Gielis, K.J. Huisman, J.C. Koster, J.H. Kuchlein, H.W. van der Wolf & J.B. Wolschrijn 1993. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland (Lepidoptera). *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 5: 47-62.
- Peeters, A., 2013. *Triaxomasia caprimulgella* (Lepidoptera: Tineidae, Nemapogoninae), nieuw voor de Belgische fauna. *Phegea* 41(2): 45-46.
- Soors, J. & T.S.T. Muus 2014. *Agnathosia mendicella* (Lepidoptera: Tineidae), nieuw voor de Belgische fauna. *Phegea* 42(4): 91-93.
- Werner, K. 1958. Die Larvalsystematik einiger Kleinschmetterlingsfamilien. *Abhandlungen zur Larvalsystematik der Insekten* 2.
- Wullaert, S. 2012. *Nemapogon wolffiella* (Lepidoptera: Tineidae), new species for the Belgian fauna. *Phegea* 40(1b): 33-34.

Klaas Kaag – Over kleine parelmoetjes rond Den Helder.

Half mei werd ik door de Helderse Courant geïnterviewd over dagvlinders. Natuurlijk moest ik 'actief' op de foto, in een pose die je gewoonlijk niet aanneemt tijdens het monitoren van een dagvlinderroute. Gelukkig werd er ook rijk geïllustreerd met fraaie vlinderfoto's. Zo met mijn neus ongewoon diep in de vegetatie viel mij op dat er allemaal kleine vlindertjes rondliepen en -vlogen. Ondanks de hinderlijke bemoeienis van de fotograaf slaagde ik erin een exemplaar te vangen. Thuisgekomen bleek het te gaan om de kleine parelmoet, *Glyphipterix simplicella* (Stephens); niet zeldzaam, maar tot nu toe had ik er duidelijk overheen gekeken (fig. 13). De dagen daarna heb ik nog eens rustig rondgekeken op de vlinderroute en toen bleken de vlindertjes er zeer talrijk te zijn. Ze scharrelden over de bladeren van de bramen (*Rubus* sp.) en aan de buitenkant van de ruige vegetatie langs het pad. Maar het meest talrijk zaten ze toch wel in de boterbloemen (*Ranunculus* so). In eerste instantie keek ik er overheen. Boterbloemen associeer ik nooit zo met vlinders, meer met vliegjes en kevertjes. Fout gedacht dus. Ik alle bloemen die niet vol op de wind stonden bekeken en op planten in zowel zon als schaduw zaten kleine parelmoetjes. Lastig te tellen in het veld, maar op bijgaande foto zijn er 16 terug te vinden. Er stonden honderden boterbloemen!

De liefde voor boterbloemen wordt ook vermeld op UKmoths (<http://ukmoths.org.uk/show.php?id=907>). Pelham-Clinton schrijft in *Moths and butterflies of the British Isles* (Vol 2, p 402) "...sometimes in very large numbers." Dat was wel duidelijk dit jaar. Ik denk dat er langs vier of vijf secties van mijn route enige duizenden parelmoetjes rondscharrelden. Verder onderzoek in de nabije omgeving gedurende de tweede helft van mei leverde nergens meer zulke grote aantallen op.

Maarten Eysker - Microlepidoptera rond mijn huis in Oegstgeest.

Vanaf september 2011 heb ik, behalve gedurende de winter, wekelijks vlinders gelokt met een lichtval van het koffertype model van Vermandel en een 125 W-HPL lamp. Daarnaast kijk ik regelmatig bij mijn buitenlicht en in de tuin. Hoewel Oegstgeest een dorp is, hoort het in feite tot de stedelijke agglomeratie van Leiden. Van Leiden tot Katwijk is er continue bebouwing. De vlinderfauna is dan ook niet erg rijk en bestaat hoofdzakelijk uit algemene overal voorkomende soorten maar soms worden specifieke duinsoorten gezien en soms een enkele zeldzame soort. Tijdens de presentatie werden enkele soorten getoond die dit jaar voor het eerst werden gezien.

Diploseustis perieresalis (Walker), zwerfsvuitmot, werd voor de tweede maal bij mijn buitenlicht gezien. Op 3.ix.2012 was dit de derde waarneming buiten kassen in Nederland en op 10.v.2014 werd de soort dus opnieuw gezien. Mogelijk zijn de palmen van de overbuurman waardplant. Dit is echter nog niet bevestigd.

In 2014 werden ondermeer de volgende soorten waargenomen.

Cidalima perspectalis (Walker), buxusmot, werd vijf maal waargenomen, op 7.vii, 27.ix, 3.x., 9.x. en 12.x. Ik heb nog geen rupsen gezien op ons palmboompje (*Buxus* sp.).

Duponchelia fovealis (Zeller), duponcheliamot, werd drie maal gezien, op 21.ix, 15.x. en 26.x. In kassengebieden niet ver van Oegsgeest is dit een algemene soort (fig. 3).

Een vierde min of meer bijzondere Crambide die op 17.x. werd waargenomen is *Palpita vitrealis* (Rossi), satijnlichtmot.

Eccopisa effractella Zeller, geelpalpmot, werd op 3.vii. gezien.

Ethmia bipunctella (grote zwartwitmot) werd op 28.vii. en 31.vii. gezien. Na *E. quadrillella* (Goeze), kleine zwartwitmot en *E. dodecea* Haworth), tienvlekzwartwitmot, was dit de derde soort van dit genus. Het is niet onwaarschijnlijk dat deze in de duinen algemene soort vandaar is komen aanwaaien.

Tenslotte werd *Mompha divisella* (Herrich-Schäffer), basterdwederikgalmot, op 5.v. gezien. Na *M. subbistrigella* (Haworth), basterdwederikpeulmot, *M. epilobiella* (Denis & Schiffermüller), gewone wilgenroosjesmot, *M. jurassicella* (Frey), wilgenroosjesboorder, en *M. propinquella* (Stainton), bonte wilgenroosjesmot, is dit de vijfde soort van dit genus rond mijn huis. In mijn tuin groeit veel bergbasterdwederik (*Epilobium montanum*), een geschikte waardplant voor sommige van deze soorten. Bij het vergelijken van de foto met mijn fotoarchief van *Mompha* soorten bleek dat ik *M. divisella* ook op 24.v.2013 gezien heb en foutief had gedetermineerd als *M. jurassicella*.

Hans Huisman - Vangsten van het afgelopen jaar.

Op 20.v. kwam in Wezep in het landgoed Petrea een donkere *Cydia*-soort op licht af. Het dier week wat af van de bekende *Cydia coniferana* (Saxesen), schors-sparspiegelmot en hij had het vermoeden dat het *Cydia indivisa* (Danilevski), sparspiegelmot, zou zijn. Toen later een genitaalpreparaat gemaakt werd bleek het een wijfje van *Cydia illutana* (Herrich-Schäffer), doffe sparspiegelmot, te zijn. De determinatie op uiterlijk is verre van simpel. *C. illutana* is donker met weinig lichte tekening. Wel is meestal het iets gebogen witachtige streepje te zien dat vertikaal op de binnenrand staat en doorloopt tot halverwege de voorvleugel. *C. coniferana* heeft wat meer lichte tekening, het binnenrandsstreepje is iets anders van vorm en vanaf de top ervan loopt een witachtig streepje geknikt naar de voorrand. Met *C. indivisa* heeft Hans geen eigen ervaring. Uit de afbeeldingen krijgt hij de indruk dat de spiegelvlek bij die soort wat meer geprononceerd is. Zelf had hij eerst gewerkt met de afbeeldingen in Razowski (2001). *C. illutana* heeft daar een wat vreemde kleur en het dier is ongewoon en weinig getekend. De foto op www.microlepidoptera.nl is veel beter, daar is de vlinder op uiterlijk nog net te determineren.

C. illutana is voor het eerst uit ons land vermeld door Grijpma (1991), die onderzoek deed naar insecten op larix (*Larix* sp.) en de vlinder gekweekt heeft uit de kegels ervan, gevonden in Limburg en Drenthe. Later zijn enkele waarnemingen van adulten bekend geworden, uit Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg, maar het blijft tot nu toe een erg zeldzame vlinder. De rups leeft volgens de literatuur in de nog groene kegels van fijnspar (*Picea abies*), gewone zilverspar (*Abies alba*) en op larix (*Larix* sp.) In ons land

Fig. 10. Boven: *Eucarta virgo*.
Foto: Siep Sinnema

Fig. 11. *Leucoptera lotella*
Foto: Gerrit Tuinstra

Fig. 12. Rechts boven en
rechts onder: *Cosmopterix
pulchrimella*. Foto's:
John van Roosmalen.

Fig. 13. Links en onder: *Glyphipterix simplicella* in Den Helder op scherpe boterbloem. Foto's: Klaas Kaag

Fig. 14. Onder:
Argyroploce externa.

Fig. 15. Rechts onder:
Anarsia lineatella
Foto's :Gerrit
Tuinstra.

is dus alleen ervaring met lariks. Op de vindplaats in Petrea groeien zowel sparren als lariks in de buurt.

In Ouddorp kwam op 18.vii één exemplaar van *Glyphipterix* in de vlinderval. Nu komt de gewone *Glyphipterix simpliciella* (Stephens), kleine parelmoet, weinig op licht. Bovendien was het erg laat voor die soort en had het bewuste exemplaar een gebogen, witte streep, die lang en fijn was. Het bleek dan ook een andere soort: *Glyphipterix schoenicolella* Boyd, knobbiesparelmoet. Deze onderscheidt zich van *G. simpliciella* door de genoemde dorsale streep die langer, dun en iets meer gebogen is, door de costale streepjes, waarvan de eerste en tweede dichter bij elkaar staan dan twee en drie en door de franje langs de dorsale rand van de achtervleugel die in de basale helft witachtig is en bij *G. simpliciella* donkerder en grijzer.

De rups leeft op knobbies (*Schoenus nigricans*), in de zaden. Deze plant wordt vooral gevonden in vochtige duinvalleien. Vandaar de verspreiding van de soort, langs de kust, vooral de Wadden en het Noord-Hollands duingebied, misschien ook uit Oostvoorne. Op is op zijn minst een erg lokale soort.

Als toegift laat hij een exemplaar zien van *Choreutis nemorana* (Hübner), gevlamde skeletteermot. Deze vlinder werd onlangs als nieuw voor ons land gemeld door Paul Vossen, die een exemplaar in Zuid-Limburg vond. Het dier dat hij laat zien is van veel oudere datum, volgens het etiket: Zuidwolde, Linde, 14.vi.1988, leg. B.v. Aartsen. De rups leeft op vijg (*Ficus carica*). Het exemplaar is gevonden in de werkkamer van Diakonoff, op een spanplank, snel na zijn overlijden. De vondst leek Hans zo onwaarschijnlijk dat hij ervan uit is gegaan dat er een vergissing in het spel was. De rups leeft op vijg, zowel in de bladeren als in de vruchten, zodat er gemakkelijk van import sprake kan zijn. De melding wordt ondersteund door de vondst van een rups van deze soort in een wit spinsel op een blad van een vijg in Londen in juli 2014. Deze werd nieuw voor de Britse fauna gemeld (De Prins & De Prins, 2015).

Literatuur

- Grijpma, P. & C.P. van de Weerd, 1991. The entomofauna of cones of *Larix decidua* and *L. kaempferi* in the Netherlands. – Proc. Exp. Appl. Ent., N.E.V. Amsterdam 2:46-51
- De Prins, W. & J. de Prins, 2014. *Choreutis nemorana* (Hübner, 1799) (Lep.: Choreutidae), a new adventive species to the British Isles. Entomologist's Record and Journal of Variation 126: 157-163.
- Razowski, J. 2001. Die Tortriciden Mitteleuropas (Lepidoptera, Tortricidae) Bratislava.

Verslag bijeenkomst sectie Ter Haar op 11 oktober 2014 te Schoonrewoerd

Hans Groenewoud

Aanwezig

Ben van As, Frits Bink, Jasper Boldingh, Stieneke Bontsema, Anton Cox, Sebastiaan van Doorn, Willem Ellis, Maarten Eysker, Maurice Franssen, Ab Goutbeek, Hans Groenewoud, Harry Groenink, Carel ten Ham, Hans Huisman, Abel Jagersma, Maurice Jansen, Dity Jongsma, Klaas Kaag, Jan Kerseboom, Trees Kaizer, Maja de Keijzer, Violet Middelman, Willem Oosterhof, Jessie Paesschen, Marcel Prick, Lothar Rutten, Jan Scheffers, Jannie Sinnema, Siep Sinnema, Piet van Son, Joke Stuurman-Huitema, Johan Schipperen, Henk Stuurman, Barry Teunissen, Gerrit Tuinstra, Ruud Vis, Jeroen Voogd, Remco Vos, Rob de Vos, Kees Zwakhals.

Afwezig met bericht van verhindering:

Sandra Lamberts, Cun Wijnen, Wiebe Poppe, Mathilde Groenendijk, Dick Groenendijk, Ties Huijgens en Eddy Vermandel.

Opening van de vergadering door de voorzitter:

Siep Sinnema heet iedereen welkom op deze najaarsbijeenkomst van Ter Haar.

Notulen van de bijeenkomst op 22 februari 2014

Tekstueel: Mythimna flavicolor moet zijn Mythimna favicolor.

Naar aanleiding van: geen opmerkingen. Het verslag is bij deze vastgesteld.

Diverse bestuursmededelingen:

Bestuurswissel: Sandra Lamberts en Hans Groenewoud hebben hun termijn van drie jaar in het bestuur er op zitten. Ze stellen zich allebei herkiesbaar en worden door de vergadering opnieuw gekozen.

Voortgang website Ter Haar

Hans Groenewoud legt een aantal ideeën voor de website aan de vergadering voor:

- In het boek 'Onze Vlinders' van Ter Haar staan afbeeldingen en beschrijvingen van alle, in die tijd bekende, Nederlandse macrolepidoptera. Het zou leuk zijn om afbeeldingen en beschrijvingen uit die tijd bij de soorten op de website te laten zien. Dit is informatie die nergens anders op het web is te vinden. Ook niet op Vlindernet. Het idee wordt positief ontvangen. Wel rijst de vraag hoe het met het copyright gesteld is. Het boek is natuurlijk al oud en ook de uitgeverij van de laatste druk bestaat niet meer. Hans gaat uitzoeken of het is toegestaan is om deze informatie op de website te vermelden.
- Daarnaast had Hans het idee om een tool op de website te maken waarmee foto's van moeilijke soorten interactief naast elkaar zouden kunnen worden gezet. Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat men daar ook al bij Vlindernet mee bezig is en dat 'Moeilijke soorten' een thema is waar Vlindernet sowieso uitgebreid mee aan de slag wil. Dit hoeft dus niet op onze site te worden gedaan. We gaan dit dus niet doen.

Uit de zaal worden nog andere ideeën voor de site aangedragen:

- Laat vooral zoveel mogelijk links naar andere relevante sites zien.
Antwoord secretaris: daar wordt aan gewerkt.
- Zet ook een kort verslag van de bijeenkomst op de site.
Antwoord secretaris: dit gebeurt al; zie **Verslagen/Excursies** en dan **Vergaderingen** via de menu balk.
- Zet er een discussierubriek op met nieuws en/of discussie over specifieke onderwerpen, zoals bijvoorbeeld over het kweken van rupsen. Resultaat discussie: Hans gaat bekijken hoe dit vorm kan worden gegeven.
- Kunnen de pdf's van Franje op de site komen?
Antwoord bestuur: Als tijdelijke overbrugging kunnen we dit doen, maar op termijn worden alle Franjes door Naturalis gedigitaliseerd en daar wordt dan waarschijnlijk ook een zoekstelsel aan gekoppeld. Dan zijn alle uitgaven via Naturalis eenvoudig digitaal te vinden.

Excursie 2014

Violet Middelman en **Remco Vos** geven een korte terugblik op de Snellen-Ter Haar excursie van deze zomer in de buurt van Baarn en Soest. Het was een zeer geslaagde excursie. Mede natuurlijk vanwege een bijzondere locatie (vliegveld Soesterberg) en het mooie weer. Het heeft zo ongeveer overal in Nederland geregend, behalve in ons excursiegebied. Er zou wel eens een record aantal soorten waargenomen kunnen zijn, maar we zullen op het definitieve verslag moeten wachten om dat zeker weten.

Excursie 2015

Frans Post heeft aangeboden de excursie voor 2015 te organiseren. Datum en locatie (Brabant of misschien nog een keer Limburg?) zijn nog niet bekend. We moeten dus nog even afwachten om te horen wat het gaat worden.

Rondvraag

Maurice Franssen meldt dat hij een kistje met opgezette dagvlinders heeft meegenomen die niet meer in zijn verzameling passen. Eenieder die belangstelling heeft mag er een greep uit doen. Wie het eerst komt die het eerst maalt.

Maurice Jansen meldt dat Eddy Vermandel afwezig is ivm ziekte.

Rob de Vos meldt dat hij museum laden voor een laag prijsje te koop heeft. Ook hier geldt weer: wie het eerst komt die het eerst maalt.

Violet Middelman meldt nog dat de eerstkomende bijeenkomst van Snellen op zaterdag 1 november 2014 valt.

Volgende bijeenkomst sectie Ter Haar:

Zaterdag 4 april 2015

Faunistische mededelingen

Gerrit Tuinstra - Een aantal vangsten van macrolepidoptera in 2014

Zoals gebruikelijk wil ik weer wat vangsten van het afgelopen nachtvlinderseizoen laten zien. Ik heb dit jaar doorgaans in drie gebieden gevangen. Dit zijn:

- de Duurswouderheide bij Bakkeveen, een van de grootste heideterreinen in Friesland, met zowel droge als natte heide,
- de Twijzeler Mieden bij Twijzel (en Buitenpost), een moerasachtig gebied met fraaie hooilanden en blauwgraslanden,
- het Lauwersmeer.

De eerste soort die ik laat zien is *Orthosia gracilis* (Denis & Schiffermüller), de sierlijke voorjaarsuil. De soort komt op meerdere plekken voor in Friesland, met name in vochtiger gebieden. Dat past goed voor het exemplaar in de Twijzeler Mieden, op 29 iv. Echter op 26 iv werd een exemplaar op licht gevangen nabij de Schaopedobbe in de omgeving van Elsloo (Zuidoost Friesland), wat juist een zeer droge omgeving is.

Op 29 iv werd een exemplaar van de fraaie *Eupithecia insigniata* (Hübner), fruitboomdwergspanner, gevangen op licht, in de Twijzeler Mieden. De afgelopen jaren werd de soort een aantal keer gevangen door Anneke van der Veen, in het Groninger Opende, op betrekkelijk korte afstand van de Twijzeler Mieden.

Op 20 iv en 29 iv werden resp. één en vijf exemplaren van *Cilix glaucata* (witte eenstaart of Chinese letter) gevangen in de Twijzeler Mieden. Later in het jaar werden op zes verschillende data in totaal 18 exemplaren in het Lauwersmeer gevangen, allen op licht. Steeds één of twee exemplaren, behalve op 6 ix, toen er twaalf exemplaren op het laken kwamen. Tevens heb ik een drietal rupsen gevonden, op sleedoorn (*Prunus spinosa*) en appel (*Malus*) in het Lauwersmeer. De veranderingen in het verspreidingsbeeld van *C. glaucata* worden aanschouwelijk gemaakt met het tonen van drie waarnemingenkaartjes van *C. glaucata* van resp. de periode vóór 1980, 1980-2000 en 2000-voorjaar 2014. Vóór 1980 kwam *C. glaucata* vooral voor in het midden van Nederland, ook in het binnenland, in Zuid Limburg en vooral langs de Zeeuwse en Zuid-Hollandse kust tot halverwege Noord Holland. In de periode 1980-2000 is *C. glaucata* vooral in het binnenland en Zuid Limburg behoorlijk achteruit gegaan. Wel is de soort toen nog redelijk veel gezien in de Noord Hollandse duinen en ook op de Waddeneilanden. Op het kaartje vanaf 2000 staan de stippen langs de gehele Noordzeekust (en Lauwersoog). Daarnaast zijn er twee clusters van waarnemingen in de omgeving van Nijmegen-Duitse grens en in de Noordelijke Friese Wouden, het kleinschalige agrarische cultuurlandschap met houtwallen en singels.

Op 13 iv werd een exemplaar van *Lampropteryx suffumata* (Denis & Schiffermüller), fraaie walstrospanner, op licht gevangen door Henk Smit, in het Lauwersmeergebied. In de avond van 28 iv werd een exemplaar opgejaagd uit de vegetatie. In totaal zijn er nu zeven exemplaren gevangen in vier verschillende jaren.

Nieuw voor Lauwersoog in 2014 waren *Drymonia querna* (Denis & Schiffermüller), witlijntandvlinder: één ex op 4.vii.; *Omphaloscelis lunosa* (Haworth), maansikkeluil: één ex op 20.ix.; *Mythimna litoralis* (Curtis), helmgrasuil: één ex op 4.vii.; *Xanthorhoe quadrifasiata* (Clerck), grote vierbandspanner: één ex op 27.vii.; *Cosmorhoe ocellata* (Linnaeus), blauwbandspanner: één exemplaar op 16.viii. en *Nycterosea* (= *Orthonama*) *obstipata* (Fabricius), zuidelijke bandspanner: één ex op 20.ix. Tevens werd *Calophasia lunula* (Hufnagel), vlasbekuil (fig. 21), voor het eerst vastgesteld in het Lauwersmeer-gebied tijdens het maken van foto's van een groeiplek van vlasbekje (*Linaria vulgaris*) op de Waddenzee-dijk. Eerder (24.viii.) waren daar rupsen van *Eupithecia linariata* gevonden en op 29.viii. werd er een rups van *C. lunula* gevonden.

Ook nieuw voor Lauwersoog was *Lithosia* (Linnaeus), viervlakvlinder, met maar liefst 12 exemplaren (fig. 18). Op 11.vii werden zes mannetjes en vier vrouwtjes van deze soort op licht gevangen, op 12.vii nog één vrouwtje in het Zoute Kwelgebied en een vrouwtje op 27.vii. Blijkbaar heeft hier enige stuwing plaatsgevonden, gezien het grote aantal exemplaren.

De laatste nieuwe soort voor Lauwersoog die ik toon is *Plusia putnami* (Grote), moerasgoudvenstertje. Eén exemplaar werd op licht gevangen op 4.vii. Ik toon op één dia zowel het moerasgoudvenstertje als het “gewone” goudvenstertje en wijs het onderscheidende kenmerk aan. Van *P. putnami* werden op 7.vii en 10.vii resp. maar liefst 120 en 250 exemplaren genoteerd op de Duurswouderheide, blijkbaar is de vlinder zeer gewoon.

Dit laatste geldt ook voor de uil *Acrionicta menyanthidis* (Esper), de veenheide-uil. Van deze soort kwamen in totaal 73 exemplaren op het laken, op zeven verschillende data in mei-juli en in september. Het is een soort van vochtige heideterreinen en hoogveen-gebieden. Er zit nogal wat verschil in kleur tussen de vlinders en ik laat een donker en een licht exemplaar zien.

Op 29.vi. werd op de Duurswouderheide de grote *Gastropacha quercifolia* (Linnaeus), eikeblad, op licht gevangen, met maar liefst 20 exemplaren. Deze soort komt op een aantal plekken in Zuidoost Friesland voor, bijvoorbeeld in de heideterreinen ten oosten van Bakkeveen en in het Fochteloërveen.

Saturnia pavonia (Linnaeus), kleine nachtpauwoog, werd op de Duurswouderheide op een aantal data op licht gevangen. Ik toon een foto van de 27 exemplaren die op 5.v. op het laken kwamen.

Tot slot twee afwijkende vormen en twee zeer late waarnemingen: een afwijkende vorm van *Spilosoma lubricipeda* (Linnaeus), witte tijger of tienuursvlinder, met zwarte vlekken in plaats van de gebruikelijke stippen (fig. 19) en een eveneens afwijkend exemplaar van *Campaea margaritata*, appeltak, met geheel witte buitenranden. Een late waarneming betreft één en twee exemplaren van *Ouraapteryx sambucaria* (Linnaeus), vliervlinder, op resp. 20 en 29.ix. Vlindernet noemt een vliegtijd tot begin augustus, met een zeer partiële extra generatie in september en begin oktober.

Ruud Vis - Het verloop van *carbonaria* naar nominaatvorm bij *Biston betularia*.

De presentatie is gebaseerd op in totaal 164 waarnemingen van *Biston betularia* (Linnaeus), de peper- en zoutvlinder, uit de volgende provincies: Drente 4; Noord-Holland 14; Noord-Brabant 24; Gelderland 99 en Limburg 23. De volgende waarnemers leverden gegevens: Maurice Franssen, Tineke Kramer, Sandra Lamberts, Henk en Joke Stuurman. Allemaal hartelijk dank.

Figuur 16 toont aan, dat de zwarte vorm *carbonaria* van 73% in 1963-1964 in 50 jaar tijd is teruggelopen naar 24%. Even kort een schets over de achtergrond van *carbonaria*:

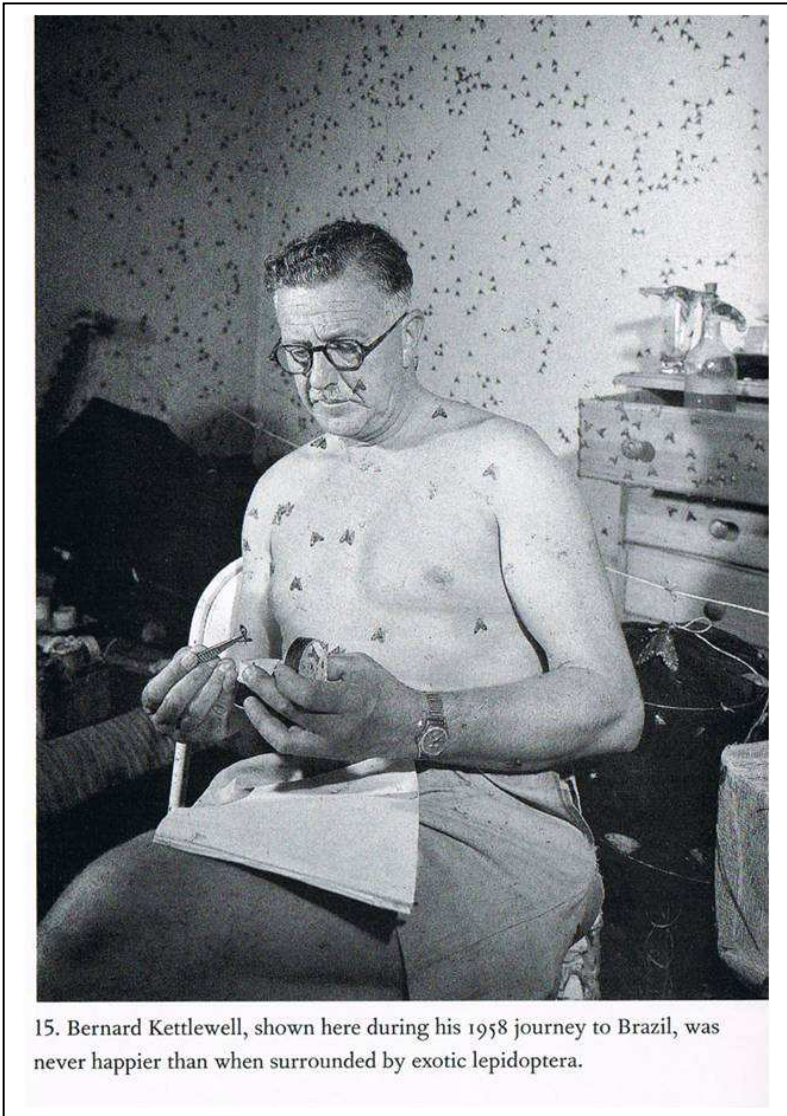
Ongeveer 150 jaar geleden werd de eerste *carbonaria* gevonden in door industrierook vervuilde steden in Engeland. Deze melanistische zwarte vlinders zouden tegen beroete achtergronden bijna onzichtbaar zijn voor predatoren zoals vogels. Dus meer zwarte vlinders overleven en zorgen voor nakomelingen. Het omgekeerde vindt dan plaats in "schone" gebieden. In Darwintaal: natuurlijke selectie begunstigt de zwarte vlinders in vervuilde gebieden en de lichte vlinders in onaangetaste gebieden.

Bernard Kettlewell heeft na jaren onderzoek met kweken, loslaten en terugvangen "aangetoond" dat de natuurlijke selectie inderdaad werkte. Te mooi om waar te zijn? Sindsdien staat het peper en zoutvlinder verhaal in alle middelbare biologieboeken.

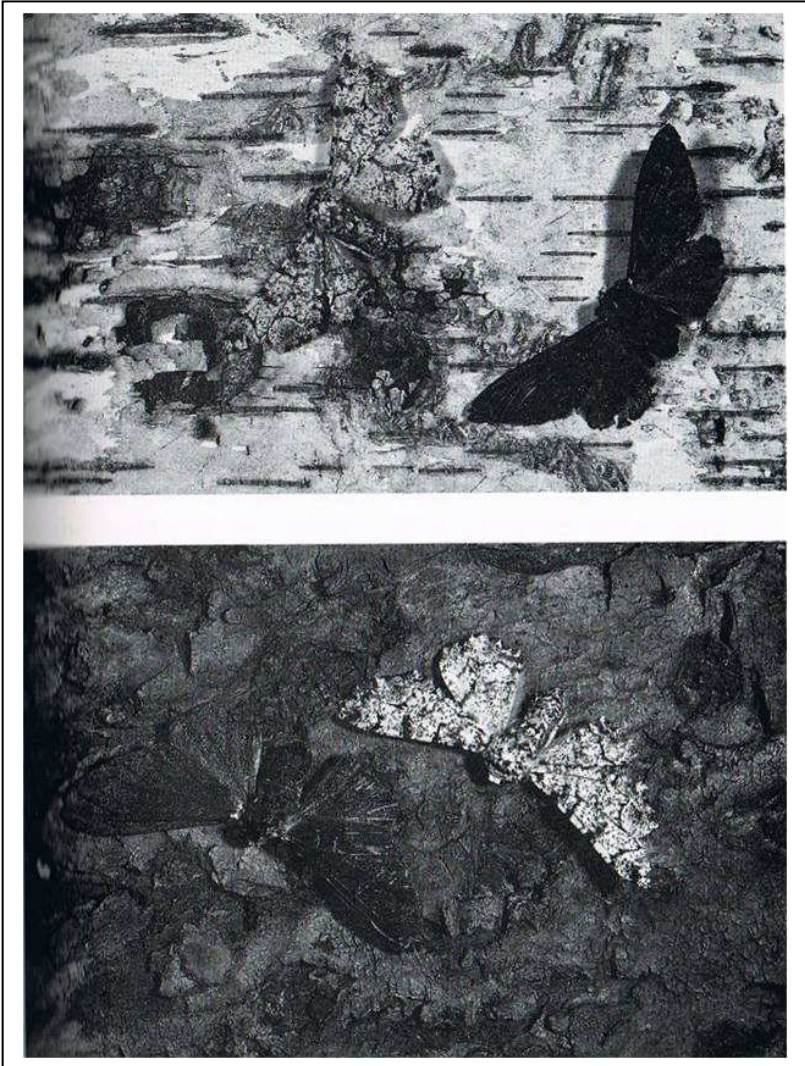
In 2002 kwam het boek van Judith Hooper uit met de titel *Of Moths and Men*, een boek van 377 pagina's, uitgegeven door W.W. Norton & Company, New York-London.

In dit boek wordt aannemelijk gemaakt, dat met de data is gemanipuleerd en dat van de evolutie door natuurlijke selectie weinig overeind is gebleven. Ook de inhoud van dit boek is overigens niet onomstreden.

We weten, dat *carbonaria* voor het eerst in Breda in 1867 werd aangetroffen. We weten ook, dat deze zwarte vorm razendsnel dominant werd. Maar die ontwikkeling heeft hoogstwaarschijnlijk niets te maken met vervuilde habitats. Er zijn trouwens meer vlindersoorten, waarbij melanisme optreedt, zoals de spanner *Agriopis leucophaearia*.

15. Bernard Kettlewell, shown here during his 1958 journey to Brazil, was never happier than when surrounded by exotic lepidoptera.

Bernard Kettlewell: dit soort afbeeldingen staan nog steeds in de leerboeken.

Siep Sinnema - Een paar bijzondere vangsten uit Friesland

Op 12.vii.2014 hadden we op het laken bij ons thuis in Hemrik twee exemplaren van *Lithosia quadra* (Linnaeus), een mannetje en een vrouwtje. In dezelfde periode zijn in onze omgeving meer exemplaren van *L. quadra* gezien: 12.vii. te Opende (prov. Groningen), leg. Anneke van der Veen; 11-12.vii., Lauwersoog: 6 ♂♂ en 5 ♀♀ leg. Gerrit Tuinstra; 16.vii. Terschelling, leg. Piet Zumkehr; 27.vii: Leeuwarder Bos, leg. Jeroen Breidenbach. De laatste keer dat *L. quadra* in Friesland werd gezien was tijdens een excursie van Ter Haar in Bakkeveen in het jaar 2000.

Verder toont Siep het eerste Nederlandse exemplaar van *Eucarta virgo* (Treitschke). Het exemplaar (fig. 10) werd op licht gevangen op de Delleboersterheide in de zuidoosthoek van Friesland op 19.vii, de warmste dag van 2014 onder ideale omstandigheden voor trekvlinders uit het oosten.

Klaas Kaag – Bijzondere vondsten in en rond Den Helder.

Op stroop komen niet alleen vlinders af, maar ook pissebedden, oorwormen, hooiwagens en kevers. En soms lijken er ook wel rupsen op af te komen zoals van *Noctua fimbriata* (Schreber), breedbandhuismoeder, die op heterdaad werd betrapt. Uit de reactie in de zaal blijkt dat wel eens vaker rupsen op smeer worden waargenomen, maar een algemeen verschijnsel is het niet.

Op 11.vi. zag ik deze *Macroglossum stellatarum* (Linnaeus), de kolibrievlinder, in en om een net geknipte ligusterhaag vliegen. Zij bleek bezig eieren af te zetten. Uit een verzameld ei kwam na een weekje inderdaad een klein rupsje tevoorschijn maar deze wilde niet van de liguster eten. Was het zware legdrang of werkt net geknipte liguster (*Ligustrum*) aanstekelijk?

Bij mij in de tuin staat wat aalbes (*Ribes* sp.), een erfenis van de vorige bewoner. Aan de takken te zien zit er een aardige populatie van *Synanthedon tipuliformis* (Clerck), de bessenglasvlinder, maar behoudens een keertje met feromonen heb ik deze vlindertjes in 15 jaar tijd geen enkele keer waargenomen. Tot 21.vi., toen vlogen er opeens enkele exemplaren tussen de struiken. Grappig was te zien hoe een vrouwtje haar achterlijf langs de takken veegde. Het filmpje, helaas niet zo scherp, liet dit mooi zien. Maar je hebt altijd baas-boven-baas: op 22.viii. kreeg ik van vrijwilligers van Het Noord-Hollands Landschap de vraag wat voor vlieg ze gefotografeerd hadden. Nog voor ik kon reageren hadden ze zelf al uitgevonden dat het *Synanthedon formicaeformis* (Esper), de wilgenwespvlinder, moest zijn. De eerste in het gebied.

Vorig jaar bracht de Vlinderstichting een folder met voorjaarsuilen uit. Daarop stond ook *Panolis flammea* (Denis & Schiffermüller), de dennenuil. Ondanks de vele dennen bij ons in het duin had ik deze soort nog nooit gezien. Dus dan verleg je enthousiast je strooprond naar de stukken met meer dennen, maar helaas, töt ik 25.iv. met de lamp ergens achterin de donkere duinen stond. Eigenlijk voor *Dysericrania subpurpurella* (Haworth), de eikenpurpermot, maar dat is een micro, dus die durf ik hier niet te laten zien. Tot mijn verrassing verscheen ook de dennenuil. Zo zie je maar dat het loont om eens op een andere plek te gaan staan. Stroop heeft sowieso al een aantal nieuwe soorten

opgeleverd, mede natuurlijk doordat een aantal soorten hun areaal uitbreid. *Conistra rubiginosa* (Scopoli), de zwartvlekwinteruil, is inmiddels een vaste verschijning op veel plaatsen in de kop van Noord-Holland en afgelopen najaar kwam daar ook de *Conistra erythrocephala* (Denis & Schiffermüller), roodkopwinteruil bij. Ook in februari zat er weer eentje op de stroop.

Op 6.vi.2014, de traditionele luilaknacht, was het laken opgesteld in het Wildrijck bij Sint Maartensvlotbrug. Geen nieuwe locatie, maar wel voor het eerst in juni. Een leuk avondje met ook nog een paar leuke soorten, waaronder *Gluphisia crenata* (Esper), de populierentandvlinder en *Mythimna albipuncta* (Denis & Schiffermüller), de witstipgrasuil. De eerste breidt zich naar het noordwesten uit, de tweede is vooral algemeen in zuidwest Nederland. Eind september zat er ook een witstipgrasuil bij de buitenlamp op mijn werk.

Sinds dit jaar heb ik zelf een generator (met dank aan Stichting Fondsen KNNV) zodat ik wat vrijer ben in mijn locatie keuze. Mede geholpen door een paar wind-arme nachten (kom er maar eens om in Den Helder) ben ik in heel open duingebied gaan staan. In de Grafelijkheidsduinen in juni en eind september ving ik het groot visstaartje (*Meganola albula* (Denis & Schiffermüller)). Deze niet zeldzame soort had ik nog niet eerder gevangen. Eind september was het de meest algemene soort op het laken. Ook *Aporophyla lutulenta* (Denis & Schiffermüller), de bruine witvleugeluil, verscheen eind september op het laken. Het bleek een vrouwtje, wat het er niet makkelijker op maakte, omdat die niet altijd wordt afgebeeld. Ook op Vlindernet staat alleen een mannetje met zijn witte achtervleugels. Gelukkig had Rob de Vos er geen moeite mee. Niet nieuw voor Den Helder, maar de vorige waarneming was 1998, dus wel even geleden. De laatste soort is wel weer een nieuw voor Den Helder. Begin september verscheen *Tholera cespitis* (Denis & Schiffermüller), de donkere grasuil op het laken in de Grafelijkheidsduinen. Dit is een vrij zeldzame soort van open graslanden die in het Zwanenwater en op Texel al eerder gezien was.

Fig. 17. Volgende pagina: biotoop en stadia van *Rhyparia purpurata*, de purperbeer.
Foto's Jeroen Voogd.

Links boven: adult vrouwtje met normale achtervleugels uitgekweekt, rups 13.iv.
gevonden op de zuidelijke Veluwe

Rechtsboven: rups op struikhei;

Links onder: purperberen kunnen bij verstoring een schuimachtige substantie produceren
uit klieren aan de dorsale zijde van de prothorax

Midden onder: eitjes van de purperbeer op struikhei;

Rechts onder: biotoop. Op de zuidelijke Veluwe worden vooral grotere structuurrijke
heideterreinen met veel variatie, wel zijn er steeds naast jonge ook erg oude heide-
struiken aanwezig.

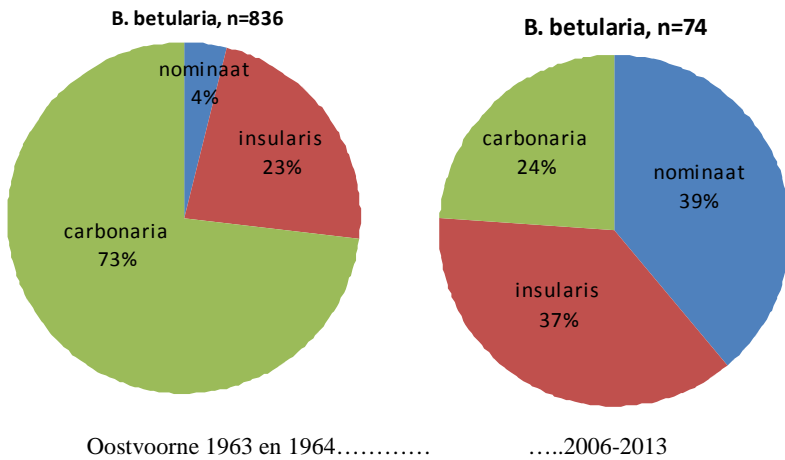

Fig. 16. Aantallen van de verschillende vormen van *Biston betularia* in verschillende perioden van jaren.

Fig. 18. Links boven; *Lithosia quadra* ♀; rechts boven: idem ♂,

Fig. 19. links midden: *Spilosoma lubricipeda*;

Fig. 20. links onder, de rups van *Coleophora artemisicolella* op bijvoet.;

Fig. 21. rechts midden: de zak van *Calophasia lunula* op vlasbekje.

Alle foto's: Gerrit Tuinstra.

Beren op de Veluwe

Jeroen Voogd

Grasbeertjes

Zijn presentatie start met het tonen van foto's vlinders en rupsen van *Coscinia cribraria* (Linnaeus), grasbeertje, en laat zien dat de vrouwtjes op de Veluwe overwegend wit kunnen zijn. Bij de mannetjes op de Veluwe zijn de donkere vlekken op de voorvleugels doorgaans samengesmolten tot lijnen. Veel bronnen melden dat naast grassen ook diverse kruidachtigen als waardplant worden gebruikt. Op de Veluwe worden uitsluitend grassen als waardplant benut, voornamelijk buntgras (*Corynephorus canescens*) en schapengrassoorten (*Festuca ovina* s.l.). De rupsen kunnen wel rustend en zonnend op andere planten worden aangetroffen, die vervolgens foutief als waardplant worden benoemd. Het grasbeertje is niet bij uitstek een Veluwe-soort, dat geldt wel voor *Coscinia striata* (Linnaeus), een soort die aansluitend de revue passeert (fig. 7-8). Jeroen geeft aan dat hij deze soort de laatste jaren op steeds meer locaties op de Zuidelijke Veluwe aantreft. Het geel grasbeertje benut dezelfde waardplanten als het grasbeertje en ook voor deze soort geldt dat er veel bronnen zijn die naast grassen ten onrechte ook kruidachtige planten en zelf bomen en struiken als waardplant noemen. De strepen op de vleugels kunnen bij vrouwtjes van het geel grasbeertje volledig ontbreken. Er worden twee foto's getoond die de variatie in vleugeltekening bij de vrouwtjes illustreren. De grondkleur van de voorvleugels kan variëren van geel tot witachtig. Het is opmerkelijk dat bij beide grasbeertjes vooral de vrouwtjes variatie in vleugelkleur en -tekening tonen.

Echte typische Veluwse beer

Maar er is één beervlinder, die echt als Veluwe-soort aangemerkt kan worden: *Rhyparia purpurata* (Linnaeus), de purperbeer (fig. 16). Met deze soort is iets aan de hand. In de jaren tachtig van de vorige eeuw vond ik *R. purpurata* op de Zuidelijke Veluwe in april en mei op veel plekken als rups. De laatste jaren is er nog slechts één plek op de Zuidelijke Veluwe waar ik de purperbeer nog steeds in aantal aantref. De soort lijkt dus hard achteruit gegaan te zijn, maar gelukkig is het niet zo erg als de voorlopige rode lijst van nachtvlinders aangeeft. Op deze lijst heeft de soort immers de status 'verdwenen in de 21ste eeuw' gekregen. Wellicht is dit een vooruitziende blik, de 21ste eeuw is tenslotte nog maar net begonnen....

Purperberen in de literatuur en op het internet

In de literatuur en ook op het internet wordt *R. purpurata* als extreem polyfaag op allerlei kruidachtige en ook houtige planten en strikt univoltien beschouwd. Er lijkt geen specifieke voorkeur voor een bepaald biotoop te zijn; zowel natte als droge biotopen worden benut. Vooral de mannetjes komen laat in de avond goed op licht. Wel wordt aangegeven dat de soort vaak lokaal voorkomt en er bij kweken een partiële tweede generatie mogelijk is.

Persoonlijke ervaringen

Inmiddels heb ik veel ervaring met *R. purpurata*, vooral de rupsen heb ik vaak gevonden. En altijd na de overwintering in de periode april tot circa half mei. Opmerkelijk hierbij is

dat de rupsen steeds op struikhei (*Calluna vulgaris*) zitten en bij het opkweken uitsluitend oudere twijgen kunnen verdragen als voedsel. Wanneer ze jonge uitlopers of kruidachtige planten als voedsel aangeboden wordt, krijgen de rupsen vaak diarree en gaan dood. Vlinders worden op licht gezien, vooral mannetjes komen vanaf circa 02:15 uur goed op licht, de piek van de vliegtijd ligt rond 21 juni. Op de Zuidelijke Veluwe worden vooral grotere structuurrijke heideterreinen benut met veel variatie, wel zijn er steeds naast jonge ook erg oude heidestruiken aanwezig. Het Nederlandse biotoop is goed herkenbaar en behoorlijk specifiek. Veel van de in het voorjaar gevonden rupsen blijken geparasiteerd te zijn door de sluipwesp *Aleiodes alternator*. Een sluipwesp die in heideterreinen gewoonlijk *Lasiocampa quercus*, hageheld, benut als gastheer om in te kunnen overwinteren. De geparasiteerde rupsen zijn veelal makkelijk te vinden en goed herkenbaar wanneer zij als een mummie met de kop naar beneden aan de twijgen vast zitten gekleefd. Onze purperberen behoren tot de ondersoort obscura, deze vorm is duidelijk contrastrijker dan de purperberen uit bijvoorbeeld Zuid-Europa. Soms worden er vrouwtjes gezien met geheel zwarte achtervleugels.

Vragen

Feiten zoals het benutten van een specifieke waardplant en biotoop, terwijl de soort in Zuid Europa juist niet gebonden is aan een specifiek biotoop en extreem polyfaag is vormen belangrijke aanwijzingen dat er 'iets' met de 'Nederlandse' purperbeer de hand is. Ook het feit dat bij kweken een partiële tweede generatie mogelijk is terwijl dat binnen het gehele verspreidingsgebied in de vrije natuur niet voorkomt is een aanwijzing dat de soort een bijzondere biologie heeft.

Jeroen zich de volgende vragen:

- Waarom achteruitgang?
- Waarom een 'rare' waardplant?
- Waarom alleen (nog) op de Veluwe?
- Waarom gebonden aan specifiek biotoop?
- Wel of geen tweede generatie in het wild?

Ecologisch profiel

In Bink (2013) wordt onderbouwd dat kennis over de biologische eigenschappen en ecologische relaties van vlinders noodzakelijk is om te begrijpen waarom soorten ergens wel of niet voorkomen en hoe het hun in de toekomst zal vergaan. Ook worden er handvatten gegeven om dergelijke informatie op een eenduidige wijze vast te leggen in een ecologisch profiel. Een ecologisch profiel is opgebouwd uit vier rubrieken waarin voor iedere willekeurige soort de beschikbare biologische en ecologische gegevens onder te brengen zijn.

Bink geeft ook aan hoe de benodigde informatie om het profiel te vullen verkregen kan worden. Kanttekening hierbij is wel dat dit gebaseerd is op dagvlinders en het vergaren van informatie over de biologie en ecologie van nachtvlinders in het veld vaak lastiger is. Immers dagvlinders kunnen overdag bestudeerd worden waarbij het mogelijk is om te zien hoe de vlinders zich in het landschap gedragen en bijvoorbeeld vastgesteld kan worden waar vrouwtjes hun eitjes afzetten. Bij nachtvlinders is dit veelal niet mogelijk en wordt meestal verwezen naar de literatuur als het waardplanten betreft.

Groot nadeel hiervan is dat de literatuur gebaseerd is op situaties in het buitenland welke vaak afwijken van de Nederlandse situatie. Kweekervaringen zijn daarom, naast veldwaarnemingen, van grote waarde bij het ontrafelen van de biologie en ecologie van nachtvlinders en verschaffen informatie voor het invullen van een ecologisch profiel.

Ingrediënten voor een ecologisch profiel naar Bink (2013: tabel 12-1, p 35).

Gedrag door de tijd	
Overwinteren	kweekervaringen en veldobservaties
Voortplanten	kweekervaringen, experimenten en veldobservaties
Graasperiode	kweekervaringen en veldobservatie
Generaties	kweekervaringen en veldobservatie
Spreading	kweekervaringen en experimenten
Duur ontwikkelingsstadia	Kweekervaringen
Levensduur vlinder	kweekervaringen en experimenten
Gedrag in de ruimte	
Plaatsgebondenheid	veldobservaties
Opsporen partner	veldobservaties en experimenten
Oriënteren	veldobservaties
Afzetten eitjes	veldobservaties en kweekervaringen
Afweren van bedreigingen	
Biotische stress	experimenten en veldobservaties
Fysische stress	experimenten en veldobservaties
Vergaren van voedsel	
De vlinder	veldobservaties en kweekervaringen
De rups	veldobservaties, kweekervaringen en experimenten

De kweek

In 2014 heb ik voor het eerst vrouwtjes van *L. purpurata*, de purperbeer op licht gevangen. Eén exemplaar op 13.vi en een exemplaar op 21.vi, beide verschenen al vroeg in de avond omstreeks 22:30 uur. Het eerste wijfje is meegenomen om eitjes af te zetten. Een tweede ei-legsels is verkregen door met een uitgekweekt wijfje (van in het voorjaar gevonden rups) mannetjes te lokken in het vrije veld. Een compleet ei-legsel bestaat uit circa 250-300 eitjes. De eitjes worden door de wijfjes in circa drie dagen tijd afgezet, met in eerste instantie een grote batch van circa 150-200 eitjes gevolgd door twee kleinere legfels. Wanneer struikhei wordt aangeboden worden de eitjes in kleinere groepjes rond het uiteinde van twijgen afgezet. Op braam (*Rubus*)- en paardenbloemblad (*Taraxacum*) daarentegen worden grote plakaten afgezet. Binnen 7-11 dagen kwamen alle eitjes uit. Er zijn verschillende kweekexperimenten uitgevoerd:

- Rupsen in een buitenkooi met struikhei en liggend walstro (*Galium saxatile*);
- Rupsen in een buitenkooi met een grote (wisselende) verscheidenheid aan kruidachtige waardplanten;

- Rupsen in een binnenkooi met een grote (wisselende) verscheidenheid aan kruidachtige waardplanten;

Opvallend is dat in alle experimenten de rupsen een duidelijke spreiding in ontwikkeling laten zien. Grofweg kan gesteld worden dat er drie groepen zijn:

- rupsen die zich normaal ontwikkelen en als derde stadium rups gaan overwinteren,
- doorgroeiers die een partiële tweede generatie zullen vormen;
- twijfelaars. De twijfelaars hangen qua ontwikkelingssnelheid tussen de normale en doorgroeiers in.

Vanaf de tweede week van september tot de eerste week van oktober kwamen de vlinders van de partiële tweede generatie uit. Opmerkelijk daarbij is dat de vlinders, die als rups kruidachtigen hebben benut als waardplant, een normale grootte hebben terwijl de vlinders van de rupsen die struikhei hebben benut als waardplant duidelijk kleiner (circa 20-30%) zijn in vergelijking met 'normale' purperberen.

Wanneer de rupsen een waardplant kunnen kiezen is er sprake van een duidelijke voorkeur voor kruidachtigen en wordt struikhei gemeden als waardplant. Als de rupsen de mogelijkheid hebben wisselen ze frequent van waardplant en lijken ze een mix aan verschillende waardplanten te prefereren. Er is nauwelijks verschil in ontwikkelingssnelheid tussen binnen- en buitenkooi. Om vast te stellen of er in de vrije natuur ook sprake is van een partiële tweede generatie is er meermaals geprobeerd om mannetjes te lokken met maagdelijke paringsbereide vrouwtjes. Het is niet gelukt om in het wild een tweede generatie vast te stellen. Wat goed aansluit bij de ervaringen is het feit dat er nog nooit volgroeide rupsen in het wild gevonden zijn in juli/augustus ondanks gericht zoeken en veel veldactiviteit.

Bij verstoring laten de rupsen zich snel vallen. Een deel blijft vervolgens eerst een tijd opgerold liggen alvorens zich te bewegen, terwijl een ander deel juist direct snel wegrent. De vlinders tonen bij verstoring de fel gekleurde achtervleugels en kunnen, zoals veel beren als afweer, een schuimachtige substantie produceren uit klieren aan de dorsale zijde van de prothorax.

Er is ook geprobeerd om in gevangenschap een nakweek te verkrijgen. Het blijkt dat vlinders van dezelfde ouders moeilijk met elkaar tot paring komen. Wanneer broer en zus in een kooi geplaatst worden en het vrouwtje duidelijk feromonen uitstoot wordt er pas na enkele, doorgaans 4-5 dagen gepaard, terwijl mannetjes en vrouwtjes van verschillende ouders binnen een dag tot paring komen.

Conclusies

1. Hoewel de kweekexperimenten nog niet afgelopen zijn, zou het nog interessant om zijn vast te stellen in welke stadia purperbeerrupsen kunnen overwinteren, kunnen er al wel conclusies getrokken worden. Zo blijkt uit de experimenten en de jarenlange veldervaring met de soort dat óók in Nederland de purperbeer een strikt univoltiene soort is, ondanks de genetische aanleg van spreiding in ontwikkeling van de rupsen. De genetische drang tot spreiding in ontwikkelingssnelheid wordt onderdrukt door de temperatuur. Hierbij zijn de verschillen tussen dag- en nachttemperatuur van belang.

In landen als Frankrijk zijn de klimaatcondities al voldoende om die genetische drang te onderdrukken en kan de purperbeer meerdere biotopen en dus ook waardplanten benutten.

2. Het Nederlandse klimaat is ongunstig voor de purperbeer. Het klimaat op de heide-terreinen op de Veluwe lijkt nog het meest op de landklimaatcondities die de purperbeer nodig heeft. De combinatie van het microklimaat en de specifieke waardplant struikhei zorgen voor onderdrukking van de spreiding in groeisnelheid van de rupsen. Dit blijkt uit het feit dat ook als uitsluitend struikhei als waardplant gebruikt wordt bij een kweek-experiment er toch een partiële tweede generatie optreedt. Bij de kweekexperimenten was het verschil tussen dag- en nachttemperatuur veel minder groot dan op de plekken waar de soort voorkomt. Dat struikhei een remmende werking op de ontwikkeling heeft blijkt uit het feit dat de vlinders van de tweede generatie duidelijk kleiner zijn in vergelijking met normale purperberen. Terwijl purperberen van een tweede generatie, die met kruidachtigen zijn opgekweekt, wel een normale grootte hebben.

3. De unieke combinatie van genoemde klimatologische omstandigheden en waardplant wordt in Nederland (uitsluitend nog) op de Veluwe aangetroffen. Dit is de verklaring waarom de purperbeer in Nederland uitsluitend op structuurrijke heiden voorkomt op de Veluwe.

Literatuur

Bink, F. 2013 Dagvlinders van de Benelux. 1-192 Uitg. Bink.

Joke Stuurman - Bijzondere waarnemingen in 2014.

Op 10.vii.2014 gingen Joke en Henk Stuurman op zoek naar rupsen van *Hadena* soorten in het duingebied bij Egmond (provincie Noord-Holland). Op de nachtsilene (*Silene nutans*) werden diverse rupsen gevonden. Op oorsilene (*Silene otites*) werden uiteindelijk ook enkele rupsen gevonden. Het zoeken was intensief en op de knieën werd met een vergrootglas plantje voor plantje nagekeken. Ook werd goed gelet op gaatjes in de zaaddozen van de plant. De rupsen zijn meegenomen om op te kweken en zijn verpopt. In mei/juni 2015 zal bekend worden om welke soorten het gaat. De rupsen zijn namelijk niet gemakkelijk op naam te brengen.

Door ook zeepkruid (*Saponaria officinalis*) en avondkoekoeksbloem (*Silene latifolia*) aan te bieden tijdens het opkweken zijn weer rupsen meegenomen die door mij in het veld op de plant eerst niet waren waargenomen. 's-Morgens zag ik bijvoorbeeld uitwerpselen van een rups onder de bloem liggen en dan bleek er weer een extra rups meegenomen te zijn. Hierbij kwam na verpopping op 22.ix.2014 een *Hadena bicruris* (Hufnagel) te voorschijn die van de zaaddozen van de avondkoekoeksbloem leefde (fig. 9). Overdag bleken de *Hadena* rupsen zich onder het zand of onder de strooisellaag te bevinden.

's Avonds werd met een zaklantaarn gekeken of de rupsen nog voedsel tot zich namen. Soms was het lastig vast te stellen of ze al aan het verpoppen waren.

Enkele rupsen op de nachtsilene waren geparasiteerd, hieruit kwamen sluipwespen op 20.vii en 18.viii tevoorschijn. Kees Zwakhals zal proberen een sluipwesp op naam te brengen. Verder toonde Joke een op 8.v.gevonden rups van *Agrochola helvola* (Linnaeus) die na een succesvolle kweek op eik (*Quercus*) op 27.ix. de vlinder opleverde.

Op 25.v.2014 werd door Joke een wat afwijkende vorm van *Ochropleura plecta* gevangen op het laken in Wijdewormer. Na determinatie door Tymo Muus bleek het toch om *O. plecta* te gaan. Maurice Fransen vermoedde dit al eerder. Joke liet een foto zien met naast een "gewone" *O. plecta* de wat afwijkende *O. plecta*.

Een foto van een uiltje op een grashalm werd gedetermineerd als *Arenostola phragmitides* (Hübner). Een foto van een veronderstelde *Eupithecia tenuiata* (Hübner) werd niet helemaal bevestigd door Rob de Vos.

Tot slot toonde Joke een foto van *Nymphalis xanthomelas* (Esper), de Oostelijke vos. In het Zwanenwater bij Callantssoog werden op 13.vii. 2014 diverse exemplaren waargenomen.

Maarten Eysker – Macrolepidoptera rond mijn huis in Oegstgeest

Vanaf 2.ix. 2011 heb ik wekelijks, behalve gedurende de winter, vlinders gelokt met een lichtval van het koffertype model van Vermandel en een 125 W-HPL lamp. Daarnaast kijk ik regelmatig bij mijn buitenlicht en in de tuin. Tot nu toe werden in totaal 219 soorten macro-nachtvlinders waargenomen die als volgt waren verdeeld over de families: 1 Hepialidae, 1 Sesiidae, 8 Drepanidae, 75 Geometridae, 1 Sphingidae, 9 Notodontidae, 19 Erebidae en 105 Noctuidae. Hiervan werden jaarlijks 104 soorten gezien: 1 Hepialidae, 1 Drepanidae, 38 Geometridae, 5 Notodontidae, 7 Erebidae en 52 Noctuidae

In 2012 werden 158 soorten gezien, in 2013 153 en in 2014 tot nu toe 151, dus jaarlijks ongeveer dezelfde aantallen.

In 2014 werden tot nu toe 17 nieuwe soorten gezien, variërend van heel algemene soorten als *Timandra comae* (Schmidt), lieveling; *Cabera exanthemata* (Scopoli), bruine grijsbandspanner en *Eupsilia transversa* (Hufnagel), wachtervlinder, tot tamelijk zeldzame soorten als *Apeira syringaria* (Linnaeus), seringvlinder, *Bena bicolorana* (Fuessly), grote groenuil en *Calophasia lunula* (Hufnagel), het vlasbekuiltje. In 2013 telde ik 36 nieuwe soorten.

Tot 11 oktober 2014 zijn de enige herfstsoorten die gezien zijn *Lithophane leautieri* (Boisduval), coniferenuil en *Dryobotodes eremita* (Fabricius), het eikenuiltje die beide jaarlijks enkele malen zijn waargenomen.

“Nachtvlinders belicht” nu digitaal beschikbaar

Maurice Franssen

Het boek “Nachtvlinders belicht: dynamisch, belangrijk, bedreigd” (Ellis *et al.*, 2013) heeft als doel de toegenomen kennis over nachtvlinders in Nederland onder een groter publiek te verspreiden (zie voor een bespreking *Entomologische Berichten* **2014**, 74 (5): 192-194). Het boek is inmiddels uitverkocht maar kan nu als één pdf file van 6,6 MB gedownload worden vanuit de repository van Naturalis <http://www.repository.naturalis.nl/record/515510> of de homepage van Vlindernet http://www.vlindernet.nl/doc/nachtvlinders_belicht_lr_1.pdf

Het financieel overzicht 2014 en begroting 2015.

Om leden te werven op diverse publieksevenementen zijn in 2014 veel flyers gedrukt; deze stonden niet op de begroting, evenmin als de kosten voor de nieuwe website, vandaar de overschrijding van de post onvoorziene uitgaven. Voor vragen of opmerkingen kunt u contact opnemen met Mathilde Groenendijk (penningmeester) via mathilde.groenendijk@filternet.nl.

Uw contributie voor 2015 à € 12,- kunt u overmaken op rekeningnummer: NL 36 INGB 0004 3165 51 t.n.v. Sectie Ter Haar IJmuiden o.v.v. contributie 2015.

Sectie Ter Haar: financieel jaaroverzicht 2014 en begroting 2015

Ter Haar: financieel jaaroverzicht 2014					
Ontvangsten	<i>begroot</i>	werkelijk	Uitgaven	<i>begroot</i>	werkelijk
Contributies	1.104	1.271	Zaalhuur Hei & Boeicop	150	150
Overige inkomsten	12	56,55	Kosten Franje	200	121,39
			Vergaderkosten bestuur	60	45,90
			Reiskosten bestuur	345	263,42
			Administratiekosten bestuur	10	0
			Bankkosten	85	102,84
			Onvoorziene uitgaven	50	403,23
	1.116	1.327,55		900	1.086,78
Positief exploitatiesaldo	216	240,77			
		1.086,78			1.086,78
Beginsaldo ING 01-01-2014		1379,14	Eindsaldo ING 31-12-2014		1.619,91
Beginsaldo kas 01-01-2014		32,90	Eindsaldo kas 31-12-2014		32,90
		1412,04			1.652,81
Mutatie liquide middelen		240,77			
Ter Haar: begroting jaar 2015					
Inkomsten	jaar 2015	<i>jaar 2014</i>	Uitgaven	jaar 2015	<i>jaar 2014</i>
Contributies	1.104	1.104	Zaalhuur	150	150
Overige	0	12	Kosten Franje	150	200
			Vergaderkosten bestuur	60	60
			Reiskosten bestuur	320	345
			Administratiekosten bestuur	10	10
			Bankkosten	110	85
			Onvoorziene uitgaven	100	50
Totaal	1.104	1.116		900	900
Positief exploitatiesaldo	204	216			
Per 01-01-2015 zijn er 101 betalende leden en 4 betalende huisgenootleden = € 1236					
Nog te ontvangen voor 2014 = € 12					
Vooruit ontvangen voor 2015 = € 144					
Contributie begroot: 1236 + 12 - 144 = € 1104					

BIJEENKOMST VAN DE SECTIE SNELLEN

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op
Zaterdag 28 februari 2015

Om 11.00 uur in Natuurcentrum "De Schaapskooi" Overboeicop 15, 4145 NN
Schoonrewoerd. Tel: 0345-641201 website: www.natuurcentrum.nl

AGENDA

10.30 uur	<i>Zaal open</i>
11.00 uur	Opening Verslag vorige vergadering Bestuursmededelingen en rondvraag
12.30 uur	<i>Lunchpauze</i>
13.15 uur	Faunistische mededelingen, eerste deel
14.30 uur	<i>Middagpauze</i>
15.00 uur	Faunistische mededelingen, tweede deel
16.00 uur	Sluiting

De secretaris stelt het op prijs als faunistische mededelingen vooraf worden aangemeld via de website: www.sectiesnellen.nl (homepagina → *Lezing aanmelden*). De mededelingen worden dan in de vooraankondiging van de bijeenkomst meegenomen.

Eddy Vermandel zal aanwezig zijn met zijn entomologische attributen en literatuur, zie www.vermandel.com. Indien u er zeker van wilt zijn dat hij de gewenste artikelen bij zich heeft kunt u het beste vooraf contact met hem opnemen: tel: 0114 379 378, e-mail: info@vermandel.com. Bestellingen vooraf gedaan zullen eventueel portovrij worden toegezonden.

In het natuurcentrum is een bar aanwezig waar u drinken en koeken kunt kopen, in de lunchpauze wordt soep geserveerd. Er worden echter **geen broodjes** aangeboden! U wordt verzocht zelf voor uw lunch zorg te dragen.

Bereikbaarheid: zie bijeenkomst Sectie Ter Haar.

BIJEENKOMST VAN DE SECTIE TER HAAR

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op
Zaterdag 4 april 2015

Om 11.00 uur in Natuurcentrum "De Schaapskooi" Overboeicop 15, 4145 NN
Schoonrewoerd. Tel: 0345-641201 website: www.natuurcentrum.nl

AGENDA

10.30 uur	<i>Zaal open</i>
11.00 uur	Opening Verslag vorige vergadering Bestuursmededelingen en rondvraag
12.30 uur	<i>Lunchpauze</i>
13.15 uur	Faunistische mededelingen, eerste deel
14.30 uur	<i>Middagpauze</i>
15.00 uur	Faunistische mededelingen, tweede deel
16.00 uur	Sluiting

Eddy Vermandel zal **niet** aanwezig zijn maar wel de bijeenkomst van 28 februari.

Bereikbaarheid met de auto

Vanaf de A27 vanuit Breda: neem afslag Lexmond. Na 200 meter op rotonde rechts naar Hei- en Boeicop. Na 100 meter rechts naar Hei- en Boeicop. Volg deze weg 5200 meter, door het dorp. (Let op de snelheidsbeperking!!). Aan de rechterzijde is "De Schaapskooi".

Bereikbaarheid met het openbaar vervoer

Vanaf richting Utrecht: neem A2 richting 's-Hertogenbosch. Na verkeersplein Everdingen, 4500 meter, afslag 12 (Leerdam/Everdingen). Bij de tweede kruising rechts af: Hei- en Boeicop-Lexmond. Na 1800 meter aan linkerzijde is "De Schaapskooi". Vanaf de A2 's-Hertogenbosch: na verkeersplein Deil doorrijden tot afslag Zijderveld/ Leerdam. Hierna zie boven. Neem buslijn 85 tussen station Leerdam en Utrecht v.v., stap uit bij de halte op de kruising naar Hei- en Boeicop en bel de Schaapskooi, tel: 0345 641 201. Vertrek Utrecht-Jaarbeursplein: 01 en 31 min. Over het hele uur en vertrek Leerdam-station: 25 en 55 minuten over het hele uur.